

2022–2025

EN NY TID AV VÄLBEFINNANDE

Vänsterns
målsättningar

Innehåll

1. En ekonomi för alla, inte bara för några	6
1.1 Nationalekonomi och beskattning	7
1.2 Arbetsliv	8
1.3 Utkomst och socialskydd	11
1.4 Näringspolitik	14
2. En miljö för alla, inte bara för några	15
2.1 Rättvis övergång – ekonomi och industri	16
2.2 Energiproduktion och trafik	18
2.3 Miljön och naturens mångfaldighet	21
2.4 Djurpolitik	23
3. Ett samhälle för alla, inte bara för några	24
3.1 Social- och hälsopolitik	25
3.2 Demokrati och rättsstat	30
3.3 Utbildning, kultur och motion	33
3.4 Områden och boende	38
4. En värld för alla, inte bara för några	40
4.1 Mänskliga rättigheter och jämlikhet	41
4.2 Internationalism och solidaritet	43
4.3 Fred och säkerhet	45
4.4 Invandring, världshandel och utvecklingssamarbete	47

Vänsterns målsättningar

EN NY TID AV VÄLBEFINNANDE

Vänsterförbundet bjuder in dig
att bygga framtidens samhälle idag
– för alla, inte bara för några.

Målsättningar har godkänts av Vänsterförbundet
vid partimötet i Björneborg den 10–12 juni 2022.

INLEDNING

Vänsterförbundet anser att rätten att bestämma och rätten att vara tillhör oss alla. Var och en av oss förtjänar ett bra liv och en ren livsmiljö. Vi vill säkerställa en bättre framtid för kommande generationer. Vänsterförbundet eftertraktar ett demokratiskt och säkert Finland och en värld där den internationella gemenskapen strävar efter fred och samlevnad – inte krig eller motsättningar. Vi är många och tillsammans har vi möjligheten att förändra allt.

Målprogrammet i dina händer sammanställer, i ett omslag, en mängd mål för att åstadkomma ett bra liv, ett bra samhälle och en bra värld. Vänsterförbundets politiska mål är baserade på idealen om frihet och jämlikhet, som definieras i principprogrammet. Vänsterns vision om ett mänskligt Finland kan läsas i vårt framtidsprogram.

Vänsterförbundet bjuder in dig att bygga framtidens samhälle idag – för alla, inte bara för några.

BILD MILLA VAHTILA Vänsterpartiets partimöte i Björneborg 10.–12.6.2022

1. EN EKONOMI FÖR ALLA, INTE BARA FÖR NÅGRA

Den finländska välfärdsmodellen måste förvaras och utvecklas. Enligt Vänsterförbundet måste utvecklingens riktning ligga mot samhälle och ekonomiskt system som är bättre, jämlikare, hållbarare och mer friare än tidigare. Ett rättvist ekonomiskt system ger alla möjligheten att förverkliga sig själv utan rädsla för morgondagen. En befogad och rättvis beskattning finansierar välfärdssamhället, vilket ligger i vårt gemensamma intresse. Man ska inte behöva betala mer skatt för att arbeta än för att äga och ärva.

Vänstern verkar för dem som arbetar och är i en utsatt position. Företagare är ofta utlämnade åt marknaderna och kapitalet, på samma sätt som andra människor som arbetar. Många företagares inkomster är mindre än det finländska genomsnittet. I Finland omfattar det lagstadgade arbetslöshetsskyddet också företagare, men det uppfyller inte dagens behov tillräckligt bra. Som bäst kombinerar företagsamheten både företagarens och dennes arbetstagares förmåner. Korrekt utförd företagarpolitik gynnar hela samhället och dess medlemmar, utvecklar ekonomin och främjar människornas välbefinnande.

Den accelererade teknologiska utvecklingen har i många branscher revolutionerat arbetsmetoderna, sättet att organisera arbetet, arbetsorganisationen och yrket själv. Minskningen av industriarbetsplatser har fortsatt. I gamla branscher förändrar nya kompetenskrav arbetets innehåll och arbetsbeskrivningar. Nya arbetsplatser föds å ena sidan inom serviceyrken med mindre lön och sämre arbetsvillkor och å andra sidan inom mer krävande expertuppdrag. Denna utveckling har gjort medelklassen mindre.

Vi anser att man ska klara sig på arbete.

Stödsystemet är ett säkerhetsnät, men lönen ska vara tillräcklig för att leva. Förändringarna i arbetet och samhället har lett till en situation där utkomsten för många finländare består av olika kombinationer av löneinkomster och inkomster från arbete som inte ingår i ett anställningsförhållande, såsom lättföretagande, frilansinkomster, kapitalinkomster och transfereringar. Vårt föråldrade socialskyddssystem upprättades i tiderna med antagandet att människan bara placeras i en inkomstkategori på en gång och att man med socialskyddet huvudsakligen kommer att komplettera tillfälliga inkomstförluster. Den nuvarande situationen förutsätter en övergripande förnyelse av socialskyddssystemet.

Vänsterförbundets socialskyddsmodell är baserad på en positiv människosyn där människan vill delta av naturen och ge sitt eget bidrag till närståendes, gemenskapers och samhällets godo. Vi strävar efter en övergripande reform av socialskyddet i riktning mot en basinkomst och en parallell utveckling av inkomstrelaterat stöd och kompletterande förmåner. Socialskyddet ska fylla de ställen där verksamhet mot vederlag av en eller annan orsak inte är möjlig eller där inkomsterna i sig inte är tillräckliga för utkomst.

Förbättringen av sysselsättningen har under de senaste åren riktats mot små och medelstora företag. Småföretagande måste stödjas genom att förenkla socialskyddet och inkomstbeskattningen. Statliga företags ägarstyrning ska ha metoderna att styra företaget till att verka exemplariskt ur en finansiell, social och miljöansvarsmässig synvinkel. Ersättningsystemet för ägarstyrningens ansvariga tjänsteinnehavare ska förnyas och göras fullkomligt transparent.

1.1 NATIONALEKONOMI OCH BESKATTNING

Vänsterns ekonomiska politik strävar mot ett samhälle med välmående och fria människor. Vi vet att befolkningen i ett land med små skillnader i inkomsten är friskare och mer utbildade. Det finns mindre problem med psykisk hälsa och dödsfall bland barn – så också fångar, brottslighet och problem med droger. Små skillnader i inkomster och förmögenhet är också bra ekonomisk politik. En ekonomisk politik som stödjer vanliga finländare skapar sysselsättning i hemlandet istället för att förmögenheten rinner till skatteparadis eller skrytkonsumtion.

Rättvis beskattning möjliggör välbefinnande i vårt samhälle, men finländare behandlas inte jämlikt i beskattningen. Ägare av onoterade företag behandlas särskilt generöst, eftersom de för tillfället kan ändra sina inkomster till kapitalinkomster och lyfta dem med en mycket låg skatteprocent. Vi måste bygga ett ekonomiskt system som är rättvist för alla

tillsammans. Att beskatta alla inkomster i en enhetlig och progressiv skattetablell utvidgar och förenklar skatteunderlaget. Detta minskar skattesmitning genom exempelvis artificiell inkomstomvandling.

Beskattningen ska vara baserad på undersökt fakta. Påståendena om de stora dynamiska effekterna av företagsskattesänkningar och de arbetsplatsminskande effekterna av höga marginalsattesatser är inte sanna. Beskattningens tyngdpunkt ska övergå till en beskattning av ägande och förmögenhet. Beskattningen av miljöolägenheter måste också ökas. Detta ska emellertid genomföras så att beskattningens progressivitet bibehålls och så att kraftigaste effekten inte är riktad mot dem som har låga inkomster.

På lång sikt ska rätten att skapa pengar övergå till att vara en uppgift för endast offentligt ägda och styrda centralbanker, vilket gör att staternas möjlighet att bedriva självständig ekonomisk politik växer. Centralbankens mål ska vara att förstärka ekologiskt och socialt hållbar ekonomisk verksamhet.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Statsfinansernas ramförfarande måste förnyas så att man förutom statens utgifter också beaktar statens inkomster. För statsfinansernas balans är inkomsterna lika viktiga som utgifterna. I förnyelsen ska skatteändringarna inkluderas i ramförändringens omfattning och reaktioner på konjunktursvängningar och man ska underlätta att göra de investeringar som en rättvis övergång förutsätter.
- Inkomst- och kapitalbeskattningen ska harmoniseras. Alla inkomster ska beskattas enligt samma skala.
- Förmögenhetsskatten måste återupprättas. Återställandet av förmögenhetsskatten kommer att ha en positiv inverkan på den offentliga ekonomins balans och säkerställer en mer balanserad delning av inkomster och förmögenhet i Finland.
- Beskattningen av stora arv och gåvor måste skärpas och skatteunderlaget göras tätare bland annat genom att begränsa företagens skattelättnader vid generationsväxlingar.
- Beskattningen av onoterade företags dividender måste göras progressiv.
- Rätten till skatteavdrag för kapitalvederlag i bostadsaktiebolag måste gradvis avlägsnas från investerare.
- De skattestöd som är skadliga för miljön måste slopas. Avdraget för arbetsresor ska upprätthållas med en tyngdpunkt på miljövänliga färdmedel.

- I Europa ska man ta i bruk en gemensam miniminivå för samfundsskatt och globalt främja densamma. Finlands samfundsskattesats måste höjas måttligt.
- Ett bekämpningsprogram mot skatteflykt, skattesmitning och korruption, som täcker alla förvaltningsområden, måste upprättas.
- Skatteparadisens verksamhet måste avslutas med internationella avtal.
- Man måste ingripa i pengatvätt, korruption och grå ekonomi genom att öka transparensen i förmånstagarregistret.

1.2 ARBETSLIV

Parallellt med lönearbetsförhållanden som är fasta och fulltid jobbar otaliga människor i lönearbetsförhållanden som är deltid eller tidsbundna, med nolltimmesavtal och i personaluthyrning. Att basera inkomsten på flera inkomster har blivit allmännare och också sysselsättning utanför ett lönearbetsförhållande, olika former av egenföretagande, plattformsförmedlat behovsarbete eller kontinuerligt arbete, ensamföretagande och bidragsarbete har blivit en etablerad del av arbetsmarknaden. Utanför ett fast lönearbetsförhållande på fulltid är arbetstagarens rättigheter och skydd svaga. Vänsterförbundet vill förnya arbetstagarnas rättigheter och skydd så att formen av sysselsättning i framtiden inte definierar rättigheterna, skyddet eller hur de förverkligas.

Arbetslagstiftningens utgångspunkt är att ett fast arbetsförhållande på fulltid är huvudregeln. På 2020-talet är det etablerat att hundratusentals människor utför arbete i arbetsförhållanden som är tidsbundna och på deltid. Ett nytt olägenhetstillägg måste regleras i situationer där man är flexibla med människors arbetsförhållanden. Tillägget kan jämföras med övertidstillägget där man ersätter att den regelbundna arbetstiden överskrids. Det nya förhållandetillägget skulle alltid betalas när arbete som är tidsbundet eller på deltid utförs. Tillägget skulle förbättra utkomsten för personer som jobbar visstid eller deltid. Att betala det nya förhållandetillägget skulle uppmuntra arbetsgivaren att arrangera heltidsarbete och avstå från ogrundade tidsbundna avtal och deltidsavtal. Bestämmelsen skulle vara enkel

och lätt att förstå.

Rätten att kollektivt avtala om arbetets villkor möjliggör att alla kan utföra ett arbete med rättvisa arbetsvillkor. Rätten att kollektivt, det vill säga tillsammans, avtala om arbetsvillkoren ska också omfatta egenföretagare. Fackföreningsrörelsen skyddar allas rättigheter att utföra ett arbete med människovärde och rättvisa arbetsvillkor. Att organisera sig i fackförbund och kollektiva överenskommelser möjliggör att arbetsvillkoren förbättras för alla. Rättvist utfört är lokala överenskommelser gynnsamma för arbetstagarna och arbetsgivarna. Lokala överenskommelser måste genomföras rättvist, så att det inte slutar med att man i dess skugga endast försvagar arbetstagarnas möjligheter att försäkra tillräckliga och säkra arbetsvillkor för sig själv. Arbetsgivaren och arbetstagaren är i princip inte i en jämlik maktposition i förhållande till varandra, vilket innebär att enbart undertecknandet av ett arbetsavtal inte betyder att det är fråga om en genuin överenskommelse.

Enligt Vänsterförbundet måste arbetstagarnas position förstärkas genom att öka på arbetsplatsdemokratien och genom att ge talerätt till fackförbund. Med talerätt avses att fackförbundet får rätten att ta ärenden relaterade till arbetstagares arbetsförhållanden, jämlikhet och likställdhet för att lösas i domstolarna. Fackförbundens talerätt gör det också möjligt för arbetstagarna att förbli anonyma när man söker rättsliga lösningar till missförhållanden inom arbetslivet.

Vi stödjer en förkortad arbetstid. Som en del av övergången till en förkortad arbetstid genomförs ett försök med kortare arbetstid

och olika arbetstids- och lönemodeller i både företag och den offentliga sektorn. I tidigare försök har man konstaterat att kortare arbetstid leder till minskad belastning och stress hos arbetstagare, sysselsättning av arbetslösa och en förbättring av servicenivån, produktiviteten och orken i arbetet. Att förebygga arbetsoförmåga är av stor mänsklig och nationalekonomisk betydelse. Vi vill göra Finland till ett ledande land inom jämlikt arbetsliv där människans välbefinnande och respekten för yrkeskompetens alltid står i centrum.

Bland mängden av delvis arbetsföra finns många personer som på grund av sitt hälsotillstånd inte kan placeras på arbetsmarknaden och som borde vara i pension. På grund av svagheter i pensionsutredningssystemet snurrar de runt i systemet och får inte en lösning på sina frågor på ett mänskligt hållbart sätt. När sysselsättningsansvaret övergår till kommunerna måste man hitta helhetslösningar tillsammans med välfärdsområdena.

I arbetslivet måste man bättre än tidigare förstå familjeformernas mångfaldighet, familjernas olika situationer och arbetens olikhet. Till exempel kan personer som utför oregelbundet skiftesarbete ofta ha större svårigheter att kombinera arbetet och det övriga livet än personer som arbetar regelbundet under tjänstetid och personer som har flexibla arbetstider. Att kombinera omsorg och arbete är inte bara en fråga för småbarnsfamiljer. Det kan också ha en anslutning till många andra livssituationer i olika skeden av livscykel. Att samordna det övriga livet och arbetet och att lyckas i detta är förutom könet kopplat till arbetsmark-

nadsstatusen och -kategorin.

Staten måste med sin sysselsättningspolitik aktivt och systematiskt avlägsna hinder för att sysselsätta personer som är svåra att integrera på arbetsmarknaden, såsom långtidsarbetslösa, funktionshindrade och delvis arbetsföra. Samordningen av pensioner och löneinkomster, och funktionaliteten av personlig hjälp och hjälpmedels-, tolknings-, rehabiliterings- och färdtjänster, måste förbättras. Man måste också minimera byråkratin och ingripa i exploateringen och lönedumpningen av funktionshindrade, arbetslösa och delvis arbetsföra på arbetsmarknaden. Offentliga aktörer måste sysselsätta personer som själv har det svårt att integreras på arbetsmarknaden.

Den finländska arbetsmarknaden är stämplad av könsindelning och det gör att större delen av branscherna är klart mans- eller kvinnodominerade. Många kvinnodominerade branscher, såsom den offentliga sektorns branscher inom omsorg och fostran, ligger i en inkomstklyfta – något som konkret skvallrar om bristen på uppskattning. Detta skvallrar också om att omsorgens betydelse i samhället och människans liv i allmänhet inte har känts igen och att man exempelvis kan skära ner i dessa branscher i konkurrenskraftens namn. Den offentliga sektorns kvinnodominerade branscher lider också av en enorm brist på arbetskraft och många inom branschen överväger att byta bransch. Detta hotar samhällets funktionalitet. Att korrigera situationer kräver snabba åtgärder som inkluderar en förbättring av både arbetsförhållanden och lönesättning.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Lagen om minimilön, som kompletterar kollektivavtalssystemet, måste regleras och lönedumpning kriminaliseras. Dessutom ska man med jämställdhetspotter genomföra större löneökningar än andra i branscher med låga inkomster.
- Rätten till lönefordran inom en månad ska tryggas. Detta genomförs genom att öka arbetskraftsmyndigheternas löneskyddsresurser.
- Fackförbunden måste ges talerätt och en anonym kanal för arbetstagare att meddela myndigheterna om missförhållanden måste skapas.

- Förtroendemännens position måste, oberoende av arbetsplatsen storlek, stärkas i lagstiftningen. Förtroendemännens verksamhetsförutsättningar och tillgång till information ska förbättras, särskilt vid misstanke om lönediskriminering. Förtroendemännen ska också representera den hyrpersonal som företaget nyttjar.
- Arbetsavtalslagen måste utvidgas så att den också omfattar självföretagares arbete och de måste garanteras rätten till kollektiv förhandling.
- Inspektionsmyndigheten behöver tillräckliga resurser för att arbetstagaren lätt ska kunna granska riktigheten i sin arbetsform.
- Den regelbundna arbetstiden måste förkortas till 30 timmar i veckan så omfattande som möjligt i olika branscher. Som en del av övergången till förkortad arbetstid genomförs ett arbetstidsförsök med olika arbetstids- och lönemodeller i både företag och den offentliga sektorn.
- Graden av arbetstagare som är ägare till företagen och arbetsplatsdemokrati måste ökas. Vi främjar införandet av löntagarfonder som utvidgar ägandeskapet och ökar på arbetstagarnas lagstadgade representation i företagets styrelseorgan.
- För att förebygga långtidsarbetslöshet måste lönesubventionernas anslag ökas inom alla arbetsgivarsektorer och främja användandet av lönesubventioner i företag genom att automatisera lönesubventionerna så långt som det är möjligt.
- De marknader för gratis och billigt arbete som fötts i Finland måste avvecklas. Arbete som motsvarar lönearbete får inte utföras genom att länka praktikanter eller genom rehabiliterande och öppen arbetsverksamhet.
- Arbetsverksamhetens missförhållanden måste kartläggas och korrigeras. En kollektivavtalsenlig lön och det skydd som tillhör en arbetstagare ska betalas för arbete som uppfyller kännetecknen för en anställning. Arbetsverksamheten ska vara meningsfull och ha som syfte att sysselsättas i ett arbetsförhållande.
- Exploateringen av invandrare på arbetsmarknaden måste stoppas bland annat genom att öka regionförvaltningsverkens tillsynsresurser.
- Alla ska garanteras en subjektiv rätt till studiehandledning under alla studier och hela arbetskarriären.
- En ny modell för närståendeleidighet måste utvecklas. Med hjälp av den och inkomstrelaterat stöd ska närståendevårdaren vid behov kunna sköta om den anhöriga hemma under en viss tid.
- Den offentliga sektorns rekrytering ska förändras så att den är lagstadgat anonym. Anonymitet inom arbetssökningen på den privata sidan kommer att vara ett långsiktigt mål.
- Samma lön ska betalas för samma och likvärdigt arbete. Löneuppgifterna på arbetsplatsen ska vara öppna.
- Ett likalönsprogram med ambitiösa och konkreta åtgärder, som arbetsmarknadsparterna förbinder sig till, måste förverkligas.
- Semesterlagen måste förändras så att den tryggar intjänandet av semester för dem som arbetar i efter varandra följande tidsbundna arbetsförhållanden. Personer som arbetar i omedelbart efter varandra följande tidsbundna arbetsförhållanden ska vara i en motsvarande position som personer som arbetar i arbetsförhållanden med fast anställning.
- Flexibiliteten i arbetslivet för närståendevårdare måste ökas. Arbetslagstiftningen måste till exempel möjliggöra deltidarbete eller förkortad arbetstid för arbetstagare som tar hand om en närstående.

- Ett förhållandetillägg, som alltid betalas när arbete som är tidsbundet eller på deltid utförs, ska föreskrivas i lagen.
- Ett projekt där man bedömer lokala överenskommelsers könsspecifika konsekvenser med beaktan för intersektionalitet måste inledas.
- Jämlikhetsplanen och skyldigheten till lönerevisioner ska omfatta arbetsplatser av alla storlekar.
- En byrå för en prekariatombudsman och tillhörande ämbeten måste grundas. Ombudsmannens uppgift är att ge anvisningar och råd i frågor gällande arbets- och sociallagstiftningen och främja förverkligandet av likvärdiga rättigheter för personer som arbetar inom mångfaldiga arbetsformer. Myndigheten som ska grundas måste tilldelas resurser så att den har möjlighet att verka på flera språk.
- I hela kedjan – från arbetarskyddsmyndigheten, via polisen, till domstolarna – måste tillräckliga resurser för undersökning och rättsbehandling av arbetssäkerhetsbrott säkerställas.
- Straff som delas för arbetssäkerhetsbrott ska vara så påtagliga att de har en verklig avskräckande effekt.
- Arbetsgivaravgifterna som den föregående regeringen (2015–2019) överförde till arbetstagarna ska returneras för betalning av arbetsgivarna. På så sätt ökas arbetstagarnas köpkraft.

1.3 UTKOMST OCH SOCIALSKYDD

Välfärdsstatens bärande tanke är att alla får hjälp när de behöver det och att alla har tillgång till vård när de blir sjuka. Vi vill förstärka tanken om universalism som ligger bakom välfärdsstaten. Detta betyder att varje människa ska ha tillgång till samma tjänster och förmånssystem oberoende av inkomstnivå och bakgrund och att tjänsterna finansieras gemensamt med skattemedel. Människans egna resurser måste stödjas och förstärkas. Problem ska förebyggas genom att man på ett förebyggande sätt investerar i människornas välbefinnande och funktionsförmåga. Social- och hälsovårdstjänsternas uppgift är att minska hälsoskillnaderna, förebygga sjukdomar, stödja människornas funktionsförmåga, hjälpa människorna klara sig i vardagen och säkerställa utkomst.

Det är viktigt för oss att bygga en arbetskraftspolitik som litar på människan. Det betyder att vi tror att människan vill arbeta om ett arbete finns tillgängligt. Vänsterförbundet kämpar för en sysselsättningsgaranti för lång-

tidsarbetslösa i Finland. Med en sysselsättningsgaranti kan man skapa arbetsplatser på ett flexibelt sätt, särskilt inom den gröna övergångens branscher. Garantin beaktar människors och områdets lokala behov samtidigt som man undviker diktatpolitik.

Tillräckligt grundskydd är en mänsklig rättighet. Finland har upprepade gånger fått anmärkningar från Europeiska rådet om den för ett anständigt liv otillräckliga nivån på socialskyddet. Det finländska socialskyddssystemet är mycket invecklat och det är orsaken till att underutnyttjandet av socialskyddet är ett större problem än felanvändningen. Att ansöka om socialskyddsförmåner, särskilt det sista utkomststödet, måste fortfarande simplificeras och klargöras. Ansökningsanvisningarna ska vara i klartext och lättillgängliga. Fattigdom och skuldsättning får inte bero på att de är för invecklat och oförutsägbart att ansöka om socialskyddsförmåner.

Vänsterförbundets mål är att gradvis fortskrida mot en vederlagsfri basinkomst. Vi vill att socialskyddets byråkrati avvecklas, de lägsta förmånerna höjs och görs enhetligare och

att hopslagningen av arbete och socialskydd underlättas. Som steg mot basinkomsten kommer det orsaksbaserade socialskyddet att göras flexiblere, enhetligare och bättre. Parallellt med basinkomsten måste man se efter de människor position som behöver mera stöd och utveckla kompletterande och inkomstrelaterade förmåner. Med hjälp av förändringarna i beskattningen och inkomstregistret kommer basinkomsten i praktiken att beskattas från dem som tjänar mera. Den basinkomst som Vänsterförbundet strävar efter skulle räcka till att ersätta de nuvarande grundskyddsförmånerna och det grundläggande utkomststödet.

Garanti- och folkpensionen måste fortsättningsvis höjas så att alla pensionärer kan garanteras en anständig utkomst. Situationen för personer med små arbetspensioner måste också underlättas genom att utveckla samordningen av arbets- och folkpensionen och stärka arbetspensionssystemets interna rättvisa. Man måste ingripa i fattigdomen hos barnfamiljer, långtidsarbetslösa, delvis arbetsföra, funktionshindrade och långtidssjuka genom att flexibelt samordna löneinkomster och förmåner och genom att höja förmånerna.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Vi måste införa en arbetsgaranti för långtidsarbetslösa där den offentliga sektorn i sista hand säkerställer lönesubventionerat arbete för alla som varit arbetslösa över 12 månader.
- Utkomsten för personer med låga inkomster måste förbättras genom att höja grundskyddet och små pensioner. Arbetslöshetsskyddets självriskdagar måste slopas.
- En flexibel kombination av arbetsinkomster och socialskydd ska möjliggöras. Avvecklingen av socialskyddets byråkratifällor kommer att underlätta mottagandet av arbete.
- För att minska på fattigdomen måste man inleda en debatt om pensionssystemet och om att förnya dess finansiering med fackföreningsrörelsen, pensionärsföreningar, organisationer som företräder personer med funktionshinder och andra medborgarorganisationer.
- Studier, som sker parallellt med arbetsmarknadsstöd eller inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning, får inte ha en försvagande inverkan på arbetslöshetsstöden.
- Den subjektiva rätten för arbetslösa att studera till en yrkesexamen på arbetslöshetsförmåner ska införas då studierna riktas mot en bransch med brist på arbetskraft.
- Vi måste ingripa i fattigdomen hos dem som bor ensamma och förbättra deras levnadsvillkor.
- Genom samboende kan man minska på boendets utsläpp. Samboende måste stödjas och det måste säkerställas att utkomsten hos personer med små inkomster inte försvagas när de övergår till ett gemensamt hushåll.
- Bostadsbidraget måste förändras så att det är individuellt. Beviljande av bostadsbidrag får inte påverkas av formen på personens förhållande, formen på hyresavtalet eller familjemedlemmarnas inkomster.
- Arbetskraftspolitiska karensen som fördjupar fattigdomen måste slopas. Till exempel ska en förälder kunna neka ett arbete eller en sysselsättningstjänst utan rädsla för karens om det inte är möjligt att arrangera barnvård.
- Möjligheten att förverkliga ett förutsäggande förmånsförslag måste utredas. Det betyder ett automatiskt förverkligat förslag, likt skatteförslaget, om alla förmåner som

personen är berättigad till. Förmånsförslaget skulle särskilt förbättra positionen för personer som är i en svagare position och som inte förstår, kan eller orkar ansöka om alla förmåner som de har rätt till.

- Försöket med basinkomst måste genomföras. Försöket med basinkomst ska omfatta arbetslösa, löntagare, studerande, småföretagare och personer utanför arbetskraften, så att försöket beskriver det finländska samhället på ett genuint sätt.
- Vi måste övergå till en vederlagsfri basinkomst där man kombinerar arbetsmarknadsstöd, grunddagpenning, garantipension, folkpension som föregår ålderspensionen, grundläggande sjuk- och föräldradagpenning, hemvårdsstöd, studiepenning och startpeng för blivande företagare. Nivån på basinkomsten ska höjas från den nuvarande och bindas till levnadskostnadsindexet.
- Höjningen av levnadskostnaderna måste beaktas bättre i folkpensionsindexet. Indexförhöjningarna ska åtminstone utföras årligen och vid behov under året om det förekommer en plötslig höjning av levnadskostnaderna.
- I den följande pensionsförnyelsen måste arbetspensionssystemets interna inkomstskilnader balanseras så att tillväxttakten på små pensioner förbättras i förhållande till stora pensioner utan att försvaga pensionssystemets finansiella bas.
- Studiepenningen måste höjas och antalet stödmånader ökas. Studiestödets tvåstegsmodell måste slopas och stödet göras mindre lånebetonat. Ett studielån får inte vara ett hinder för att ansöka om eller bli beviljad utkomststöd. Studiestödet ska överföras från undervisnings- och kulturministeriet till social- och hälsovårdsministeriet.
- Fattigdom bland barnfamiljer måste bekämpas genom att höja barnbidragen, barnförhöjningen i samband med arbetslöshetsskyddet och utkomststödet grunddel för barn. Vid växelboende av barn måste namngivningen av den ena föräldern som distansförälder slopas och barnet måste kunna vara registrerad i två hem. Båda hemmen ska ha samma möjligheter till socialskydd om situationen kräver det.
- Företagarnas arbetsmarknadsstöd måste regleras. Den under coronapandemin införda möjligheten att ansöka om arbetsmarknadsstöd om företagets inkomster sjunker måste hållas i kraft också efter pandemin.
- En förälder som upplever sitt barns död måste stödjäs med sorgledighet. Ledigheten ska beröra alla föräldrar som mister sitt barn oberoende av barnets ålder.
- Bedömningen av företagsamhet och om det är en bisyssla att så kallat sysselsättas i det egna arbetet måste baseras på den arbetslöses egna anmälan.
- Det inkomstrelaterade arbetslöshetsskyddet ska göras möjligt för alla genom automatiskt medlemskap i en arbetslöshetskassa.
- Metoder för förbättring av småföretagarnas social- och pensionsskydd ska utredas.
- Samordningen av sjukpensioner och löneinkomster måste förbättras och byråkratin minimeras.
- De särskilda villkoren för att bevilja arbetsmarknadsstöd till arbetslösa personer under 25 år utan yrkesexamen måste slopas.
- För att trygga äldre arbetstagares arbetsmarknadsstatus måste en uppsägningersättning baserad på arbetskarriärens längd införas.
- Social kreditgivning ska införas överallt i Finland. Kriterierna för den sociala kreditgivningen ska definieras nationellt i lagstiftningen. Välfärdsområdena, Helsingfors stad och Åland ska också förpliktigas att utföra social kreditgivning som en del av socialarbetet.
- Det ska vara kostnadsfritt att ringa till myndigheternas telefonnummer.

1.4 NÄRINGSPOLITIK

Vänsterns näringspolitik förstärker sysselsättningen, betonar företagsansvar och garanterar företag lika konkurrensförutsättningar i en laglig och förutsägbar miljö. Genom att ta hand om samhällets fungerande grundläggande infrastruktur och genom att utbilda kunnig arbetskraft förstärker den offentliga makten också företagens verksamhetsförutsättningar. Företag måste bära sitt samhällsansvar för arbetsförhållandena, de mänskliga rättigheterna och miljön. Ansvarsfull näringspolitik beaktar också den regionalpolitiska räckvidden genom att främja skapandet av arbetsplatser överallt i Finland.

Det är inte enbart traditionella företag som agerar på marknaderna. Alternativa sätt att organisera den ekonomiska verksamheten, som andelslag och sociala företag, möjliggör verksamhet utan stora avkastningskrav. De gör det också möjligt att lägga andra mål för verksamheten utöver en strävan efter vinst.

Den bästa näringspolitiken går ut på att ta hand om människornas arbetsförmåga och utbildning under hela arbetslivet. Utöver det kan staten stödja näringslivet genom att sat-

sa på oberoende vetenskaplig forskning och produktutveckling för att främja tillväxten av en människo- och miljövänlig produktivitet. Företagsstöd måste riktas bort från stöd som är skadliga för miljön. Stöd för forskning, produktutveckling och innovation ska däremot ökas. Vad gäller betydande företagsstöd måste möjligheten till att staten äger aktier i företaget behandlas.

Staten kan via sitt företagsägande som en aktiv ägare dels få inkomster, dels utveckla och diversifiera den finländska näringsstrukturen, stödja sysselsättningen och försäkra det finländska innehavet av kritiska bolag. Att grunda statliga bolag och göra direkta investeringar genom instrument som Klimatfonden och Teknologiasijoitus är exempel på progressiv näringspolitik. Näringspolitiska stöd och särskilt FoUI-verksamhet ska också riktas mot stödjandet av den offentliga tjänsteverksamhetens utvecklingsförutsättningar. I stället för vederlagsfria företagsstöd ska man föredra stöd på kapitalvillkor, där en del av företagets ägandeskap överförs till staten. När man fattar beslut om upphandlingar ska finländsk och lokal företagsverksamhet stödjas med beaktan för ekologiska synvinklar.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR:

- Finländska småföretagare stöds genom att höja den nedre gränsen för momspliktig försäljning och den övre gränsen för lättnad.
- Näringslivets transportbehov beaktas vid beslut om trafikprojekt.
- Skattestöd som är skadliga för miljön måste minimeras.
- Det statliga ägandets aktivitet måste förstärkas. I majoritetsägda statsbolag följs god arbetsgivarpolitik, skattetransparens och ansvarsfull miljöpolitik beaktande regionalitet.
- Den finländska näringsstrukturen ska diversifieras med ett strategiskt tag för utveckling av den kreativa sektorn, tjänstesektorn och turismen.
- Andelslagens och de sociala företagens verksamhetsförutsättningar måste säkertställas i all lagstiftning.

- Frivillig- och organisationsverksamhet i mindre skala ska lämnas utanför inkomstregistret. Detta tryggar verksamhetsförutsättningarna för små frivilligorganisationer och hindrar avtagandet av organisationsverksamhet som producerar välbefinnande på grund av myndighetsreglering och en administrativ börda.
- Nivån för finansieringen av verksamheten för forskning, utveckling och innovationer (FoUI) ska ställas till fem procent av bruttonationalprodukten. Man investerar avsevärt för lite i ny information och kompetens som bara lämnats åt marknaden. Det ligger i det allmänna intresset att dessa investeringar höjs också offentligt. Finansieringen för grundforskning och tillämpad forskning måste stärkas jämlikt.
- Stöden för företagens och universitetens innovations- och produktutvecklingsverksamhet måste ökas. FoUI-verksamheten fokuserar för tillfället på stora aktörer. Finansieringen måste riktas så att den stöder utvidgningen av FoUI-verksamheten och diversifieringen av näringsstrukturen.
- Jordbrukets små och medelstora producenter måste också stödjas för att trygga självförsörjningen och försörjningsberedskapen. Primärproducenter måste garanteras en utkomst och handelns prisdumpning begränsas.
- Aktiebolagslagen måste, bättre än för närvarande, främja beaktandet av miljömålsättningar och arbetstagarnas rättigheter. Miljö och anständigt arbete får inte lämnas underordnat till en strävan efter vinst.
- Företagare måste stödjas när det gäller att avstå från näringar som är skadliga för miljön.
- Hållbar och ansvarsfull turism måste utvecklas och stödjas. I hållbar turism måste man beakta miljöskydd, social jämlikhet och livskvalitet, kulturell mångfaldighet och en dynamisk och livskraftig ekonomi som erbjuder arbetsplatser och välbefinnande för alla.
- Den regionala upphandlingskompetensen i offentliga gemenskaper ska stärkas.
- Sexarbetarnas position, rättsskydd och möjlighet till att utföra arbete ska förbättras. Sexarbetarna ska ligga i en likställd position i förhållande till andra företagare. Reklamförbudet mot sextjänster måste slopas.

2. EN MILJÖ FÖR ALLA, INTE BARA FÖR NÅGRA

Vår tids viktigaste fråga är hur vi ska lyckas hämma den katastrofala klimatförändringen och förlusten av naturens mångfald som uppkommit till följd av växthusutsläpp orsakad av människan. Vi måste ur en miljösynvinkel fråga vad vi har råd till i stället för att fundera på vad pengarna räcker till. Vi måste kalkylera det miljömässiga hållbarhetsunderskottet och

under denna generation bygga en hållbar samhällsmodell, eftersom de som följer inte längre har tid att göra det. Klimat- och miljöpolitiken måste genomborra allt beslutsfattande.

Naturens mångfald försvagas radikalt och med det håller inte bara ekosystemen på att försvinna utan också arterna. Det största hotet mot naturens mångfaldighet är förstörel-

sen av livsmiljöerna. Vi måste svara på detta hot genom att kriminalisera miljöförstörelse på en internationell nivå. Även om det är väsentligt att skydda och lämna tillräckliga naturområden utanför byggverksamhet och miljöförändrande användning måste systemiska hållbarhetsförändringar också riktas mot den materiella ekonomin. De mest centrala är förändringar i livsmedelssystemet, energisystemet, byggverksamheten och trafiksystemet. En djup och omfattande tillämpning av cirkulär ekonomi kan för sin del stödja naturens mångfaldighet.

Klimatkrisens skadliga hälsoeffekter är kända och pågår kontinuerligt. I Finland föds direkta hälsoeffekter på grund av att klimatets temperatur stiger, extrema väderfenomen ökar och av negativa effekter på psykisk hälsa. Indirekt effekter föds särskilt av förändringar i den övriga världen. Följderna inkluderar svårare livsmedelsförsörjning, ett ökat antal flyktingar och reflekterade effekter av konflikter. Viktiga orsaker till problemen är minskningen av odlingsbar landyta och vattenbrist. Dessa ger uppkomst till torka, stormar och förlust av landyta och översvämningar till följd av att havsytan stiger. Smältandet av glaciärerna försämrar vattensituationen och smältandet av inlandsisen och havsisen höjer havsytan.

Att hämma klimatförändringen medför flera positiva effekter. Ett slopande av fossila bränslen minskar på antalet luftvägs- och hjärtsjukdomar. Växtbaserad mat och rörelse genom egen muskelkraft förhindrar klimatförändringen och står dessutom i centrum för att främja hälsan. Ett minskande av biltrafiken hämmar antalet mikropartiklar och olyckor och ökar rörelse med egen muskelkraft. Genom att välja exempelvis trä eller lera som byggnadsmaterial kan man minska på byggverksamhetens klimatbelastning och på risken att problem med inomhusluften förekommer.

Med aktiv klimatpolitik strävar vi efter att undvika de katastrofala följderna av att klimatet blir varmare. Den av människan orsakade klimatuppvärmningen leder redan nu till att extrema väderfenomen är allt vanligare. Därför måste man satsa på en anpassning till klimatförändringen på alla förvaltningsni-

våer. En omfattande bedömning av de ökade extrema väderfenomenens och nya djur- och växtarters effekter på naturen, stadsmiljön och samhällets funktioner måste utföras. Man måste förbereda för klimatförändringens effekter också i stadsplaneringen, till exempel genom att investera i hanteringen av dagvattnet och, under värmeböljor, i stadsgrönt som kylvärmer mikroklimatet.

Vänsterförbundets utgångspunkt är energirättvisa: lösgöringen från fossila bränslen måste genomföras så att den inte orsakar oskäliga kostnader för personer med små eller medelstora inkomster och så att skillnaderna i inkomster inte växer. Det som driver oss till att frånga fossila bränslen är förutom orsaker relaterade till klimatförändringen också geopolitik och försörjningsberedskap, det vill säga självständighet från Ryssland som bedriver politik med fossila bränslen och en strävan efter ett energisjälvständigt Finland.

2.1 RÄTTVIS ÖVERGÅNG – EKONOMI OCH INDUSTRI

I Finland, Europa och den övriga världen har man tagit steg mot en ekologisk återuppbyggnad. Åtgärderna är tills vidare otillräckliga för att svara på klimatkatastrofen. Vi måste fortsätta den rättvisa övergången mot en klimatsmart och miljömässigt hållbar ekonomi. Sysselsättningen och välbefinnandet måste tryggas och ojämlikheten minskas också i den föränderliga ekonomin.

En rättvis övergång måste främjas inom alla sektorer. Jordbruket är oersättligt viktigt för Finland. Jordbruksföretagen stödjer försörjningsberedskapen, sysselsättningen och hela livsmedelskedjan. Vänsterförbundet stödjer jordbrukare i att bygga ett ekologiskt hållbart, finländskt jordbruk och en livsmedelsproduktion som också är ekonomiskt lönsam för producenterna. Industrins rättvisa gröna övergång avser en systematisk övergång från ohållbara produktionsmetoder inom industrin.

Övergångens rättvisa avser att den utförs på ett socialt rättvist sätt. Övergången förut-

sätter stora investeringar i ny produktionsteknologi och forskning, vilket möjliggör att nya arbetsplatser föds. Arbetstagarnas utkomst, de nya arbetsplatserna, eventuell fortbildning och omskolning måste tryggas. Att den fossila energin blir dyrare måste kompenseras åt personer med små inkomster. För att garantera hållbara alternativ med skäliga pris måste uppkörningen av förnybar energi och hållbar infrastruktur utföras snabbt och den måste stödjas med tillräckliga offentliga investeringar.

Med hjälp av beskattning ska man på ett effektivare sätt än i dag stödja till exempel hållbar strukturförändring och förflyttning mot ett energieffektivt och smart energi- och produktionssystem som grundar sig på förnybara källor. Utöver euron ska utsläpp och utsläpps- och naturbudgetar lyftas som styrande ramvillkor vid planering av statlig ekonomi och verk-

samhet. Utöver bekämpning av ojämlikhet ska miljöstyrning bli beskattningens styrande princip. Förörenaren och den som orsakar miljöolägenheter ska betala för sin verksamhet och miljömässigt hållbara val ska formas till ekonomiskt lönsamma alternativ.

Genomförandet av en grön övergång kan öka industrins andel av Finlands näringsgrensstruktur. Investeringar i hållbar industri, och i utbildning och forskning som främjar denna, skapar mycket nytt arbete. Dessutom har Finland som ett land med hög kompetens och teknologi bra förutsättningar att verka som en pionjär i utvecklingen av nya industri- lösningar. Utvecklingen av nya lösningar ökar också på kompetensen, som har sin egen exportpotential. Industrikompetensens och -tjänsternas andel av exporten kan öka ytterligare.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Den ekologiska återuppbyggnaden i Finland och Europa måste fortsätta. Detta betyder en övergripande förändring av samhället till att vara miljömässigt hållbart och socialt rättvist.
- Incitament för tjänster och produkter som förstärker växten av en cirkulerande och delningsekonomi måste ökas.
- Naturförstörelse, eller "ecocide", måste kriminaliseras i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (ICC).
- Födelsen av hållbara industriarbetsplatser i Finland måste stödjas. Staten ska med investeringar delta i den gröna övergången och upprätthålla sin egen företagsverksamhet. Detta gynnar både den finländska exportindustrin och nationalekonomin i allmänhet.
- Mervärdesskatten för reparationstjänster av handelsvaror ska sänkas för att förlänga varornas livslängd och frångå en slit-och-släng-kultur.
- Tidsbundna stöd för förändringar i bilbeståndet, såsom skrotningspremier eller konverteringsstöd, ska bestämmas utifrån inkomsterna. Detta möjliggörs med ett nytt inkomstregister. Förändringen skulle rikta stöden på ett rättvist och effektivt sätt.
- För olika delområden inom förvaltning, samhälle och ekonomi ska årliga utsläpps- och naturresursbudgetar som inte får överskridas fastslås. Alla offentliga upphandlingar måste minimera utsläpps- och natureffekter och betona finländsk produktion och närproduktion.
- Finländska utsläpp med förbrukningsursprung ska läggas till i Finlands mål för koldioxidneutralitet. I utsläpp med förbrukningsursprung inkluderas utöver utsläpp

från produktionen av varor och tjänster i Finland också utsläppen för importerade produkters produktionskedjor och transporter utomlands.

- Byggverksamhetens och särskilt byggmaterialens koldioxidavtryck måste minskas genom att främja cirkulär ekonomi. En reglering som minskar på utsläppen från byggnadsmaterial måste införas. I första hand måste det existerande byggbeståndet utnyttjas: gamla byggnader ska upprätthållas och repareras och i nybyggnationer ska gamla byggnadsstrukturer och -delar användas.
- Miljöfostran ska stärkas och ingjutas som en del av undervisningen på alla stadier. Under nästa valperiod ska det nationella projektet Hållbar skola inledas och tillräcklig finansiering för projektet tryggas.
- En inkomstfördelningsmekanism med regional- och socialpolitiska grunder ska skapas för att returnera samlade miljöskatter till folket.
- Pensionsfonderna ska förpliktigas att minska sina koldioxidexponeringar så att pensionsfonderna rapporterar om sina fossilinvesteringar och minskar på dem.
- Fördröjningarna i betalningen av jordbruksstöd ska korrigeras och stöden ska riktas till aktiva jordbrukare. Dessutom ska den överdrivna byråkratin i anslutning till betalningen och tillsynen av stöden lättas. Jordbruksstöden ska utvecklas till att bättre än för närvarande stödja en rättvis övergång för jordbruket. Övergången ska gå mot ett växtbaserat livsmedelsproduktionssystem. Det finländska jordbrukets lönsamhet och producenternas utkomst och arbetsförhållanden ska förbättras.
- För att förbättra självförsörjningen ska jordbrukens projekt inom energi i liten skala och cirkulär ekonomi stödjas. Incitament ska införas för att skapa buffertzoner för avrinningsområdet för gödsel.
- Jordbrukets återhämtningssystem för metan måste utvecklas.
- Trädjordbruk ska stödjas som en ny odlingsform. I trädjordbruk planteras rader av träd eller buskar mellan skogsfälten. Denna metod stödjer naturens mångfaldighet också i stora fältområden och ökar bevisligen den totala skörden.
- I anslutning till statsrådets kansli ska en planeringsenhet för grön övergång, som går över valperioderna, grundas.
- Bostadsaktiebolagens föremål och fordon som ligger i sam användning måste ökas. För föremål i sam användning måste ett konkret incitamentsystem skapas, såsom momsfrihet.
- När det gäller ekonomisk politik ska ekonomisk tillväxt som första mål slopas och i dess ställe lägga ekonomisk jämlikhet och ekologiskt hållbart välbefinnande. Samhällets och ekonomins utveckling ska mätas på ett mångsidigt sätt också med andra mätare än bruttonationalproduktens tillväxt.

2.2 ENERGIPRODUKTION OCH TRAFIK

Energibeskattningen ligger i en omvandling. I och med att användandet av fossila bränslen minskar kommer beskattningsinkomsterna från dem att sjunka. Hushåll med små inkomster använder i förhållande större delen av sina

inkomster på livets grundläggande behov, såsom mat och energi. Dessutom överförs alltid beskattningen av energi slutligen till konsumentpriserna. Av dessa orsaker skadar energibeskattningen personer med små inkomster mera.

Energiproduktionen och användandet av

fossila bränslen orsakar merparten av de globala utsläppen. Den fossila gasen är också kopplad till starka geopolitiska dimensioner. Vi måste lösgöra oss från beroendet av energileveranser från auktoritära regeringar. Finland måste investera i särskilt vind- och solenergi och i geotermisk energi. Utsläppen från trafik och boende måste förminskas genom att ersätta fossila bränslen med andra drivkrafter. Att stödja konverteringen av bioetanol och biogas är ett förnuftigt och kostnadseffektivt sätt att i klimatarbetet stödja personer med små inkomster.

Kärnenergins utmaningar är samhällsliga och ekologiska. Stora infrastrukturprojekt, som traditionella kärnkraftverk, väcker geopolitiskt intresse. Vi kan inte ersätta våra kopplingar till rysk fossilenergi med kopplingar till rysktillverkad kärnkraft. Minikärnreaktorer är en stigande ny form av energiproduktion vars nuvarande situation motsvarar vindkraftens och solenergins situation i början på 2000-talet. Det är viktigt att hitta så hållbara och säkra lösningar som möjligt för produktionen av uran och den slutliga placeringen av kärnavfall.

Kollektivtrafikens tillgång och tillgänglighet måste höjas. Metoder för detta inkluderar att förbättra turutbudet, göra biljettpriserna skäligare, samordna biljettsystemen, utveckla infartsparkeringen, öka kollektivtrafikens omstigningsställen och spår och att minska på trafikstockningar.

Man måste satsa på spårtrafiken också utanför huvudstadsregionen och den tvärgående spårtrafiken måste vidareutvecklas. Anslutningstrafiken, precis som busstrafiken som kommer utifrån stadsområdet, ska vara flexibel. Kommunerna måste uppmuntras att använda spårtrafiken. Det är noterbart att samma trafiklösningar inte fungerar överallt i landet. Personbilar kommer att behövas även i framtiden, särskilt i glesbygdsområden. Personbilarnas utsläpp kan skäras ner bland annat genom att stödja bilkörning med el, gas, väte och sam användning.

Flygtrafikens tillväxt måste dämpas. Flygtrafiken beskattas mindre än annan trafik. Flygtrafikens reglering ska likt all klimatpolitik vara internationell, men också vara EU-omfattande och nationell.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Energiövergången måste genomföras metodiskt med hjälp av statliga investeringar, stöd, beskattning och lagstiftning. När olika energiformer byggs ska man beakta landets interna skillnader och de lokala invånarnas och ursprungsfolket samernas rättigheter.
- Elöverföringsförbindelserna mellan Finland och de övriga nordiska länderna måste förstärkas. När man i byggfasen löser in områden måste man se efter rättvisa ersättningar till landägarna.
- Gamla bostäders energirenoveringar måste stödjas mer än tidigare, särskilt när kraven på energieffektivitet blir stramare.
- Staten måste ännu mer öka de ekonomiska incitamenten för att frångå husspecifika fossila bränslen eller värmesystem som använder direkt elvärme. Detta kan exempelvis betyda ett monetärt stöd för att byta uppvärmningsform till jordvärme eller luftvärmepumpar.
- Användandet av fossil olja i produktionen av fjärrvärme måste frångås snabbt. Man måste frångå användandet av all rysk olja omedelbart. Fossila bränslen får inte

ersättas med en användning som är ohållbar för biomassan.

- Användandet av fossila bränslen i energiproduktionen och väteproduktionen ska slopas gradvis. Importerandet och användandet av gas från Ryssland måste frångås omedelbart.
- Flygtrafikens utsläpp måste minskas i enlighet med principen att förorenaren betalar. En färdplan för att uppnå utsläppsminskningarna måste förutsättas av flygtrafiksektorn.
- Fler incitament för att övergå till hållbara och utsläppssnåla trafikformer måste införas.
- En fotogenskatt och en flygskatt ska i mån av möjlighet införas på en EU-omfattande eller nationell nivå.
- Kollektivtrafikstödet måste ökas. Stödet för gång- och cykelvägar måste nå utanför stadskärnorna. Biljettpiserna måste göras skäligare och på lång sikt övergå till en kostnadsfri offentlig kollektivtrafik för närregionen.
- Höjningen av bränslepriserna ska med regional- och socialpolitiska grunder kompenseras direkt till folket.
- Användandet av minikärnreaktorer i Finland för att producera utsläppssnål energi ska utredas med den förutsättningen att minireaktorprojekten uppfyller alla säkerhetskrav, att produktionen av uran och den slutliga placeringen av kärnavfallet löses på ett hållbart sätt och att anläggningsleverantörerna är demokratiska land.
- Skapandet av energigemenskaper ska främjas i kommunerna. Energigemenskaper möjliggör energieffektiv, utsläppsfri och lokal energiproduktion som är tillgänglig, förmånlig och trygg. Staten och kommunerna ska med ekonomiska incitament stödja bland annat bostadsaktiebolag, grannskap och jordbruk att grunda energigemenskaper.
- Ett nätverk för att ladda och tanka el- och gasbilar måste byggas i hela landet.
- I stadsområdena ska man investera i leder som främjar cykling. Likaledes ska stadscykelssystem, sänkningen av körhastigheter i stadskärnorna och gångcentrum främjas.
- Tågtrafiken ska göras ekonomiskt möjlig för alla genom att sänka biljettpiserna och förbättra landets interna spårförbindelser.
- Infartsparkeringen för kollektivtrafiken måste ökas och förbättras.
- Investeringarna i spårtrafik måste fortsätta. Pengar måste fortsättningsvis riktas till utvecklingen av tågresor och nätverken för närtågstrafik måste utvidgas.
- Bränningen av torv måste frångås. Krig och geopolitiska spänningar får inte vara en orsak för att avstå från klimatåtgärder. Istället för torv måste man satsa på kraftigt förnybar energi som inte är baserad på förbränning. Användandet av växttorv måste frångås gradvis.
- Vi måste avstå från kalhuggning och sträva efter ett allmänt hyggesfritt skogsbruk.
- Energiförbrukningen måste minskas. Också utsläppssnål energi producerar ett utsläpps-, natur- och naturresursavtryck.

2.3 MILJÖN OCH NATURENS MÅNGFALDIGHET

Skogarna, jordbruksmarken och myrarna spelar en mycket roll i kampen mot klimatkrisen. Bevarandet av kollagren tryggar planetens förmåga att binda kol från atmosfären och således hämma den destruktiva klimatförändringen. Utöver klimatet har den finländska naturen en stor betydelse för ekonomin och naturens mångfald. Finland måste ta ansvaret för att bibehålla naturtypernas mångfaldighet i sitt eget område. För varje naturtyp, såsom skog, myr, vattendrag och kulturbiotoper måste en eftersträvad nivå för mångfaldighet skapas, som är baserad på forskningsdata och som tryggar artbeståndets och ekosystemens livskraft.

Gamla skogar måste uteslutas från skogsavverkning och skogsindustrins förädlingsvärde och träanvändningsmetoder ska utvecklas på ett hållbart sätt. Antalet avverkningar ska vara hållbart för klimatet och naturens mångfald både på kort och på lång sikt. Nivån på en hållbar användning av skogarna och metoderna för skogarnas förnyelse och vård ska definieras baserat på den bästa tillgängliga vetenskapliga expertisen så att de stödjer ett bevarande och främjande av biodiversitet, växande kollager och -sänkor och ett gott ekonomiskt resultat.

Det ökade trycket på användning av trä får inte leda till ökade skogsavverkning, utan nivån på avverkningarna måste göras skälig för att möjliggöra sänkans tillväxt.

Genom att åtgärda misslyckad skogsdikning och öka rekonstrueringen av myrar kan man i många fall och på lång sikt ha en positiv inverkan på jordmånens klimatutsläpp och torvmarkens vattenutsläpp. Grundvattnytan i myrarna som används för träproduktion ska hållas så oförändrad som möjligt. Detta kan främjas genom hyggesfri skogsvård och genom undvika grävning av diken och kompletterande dikning. Fälten som befinner sig på torvland producerar över hälften av klimatutsläppen från Finlands jordbruk. Torvfälten som ligger utanför den aktiva livsmedelsproduktionen ska återställas till våtmark eller beskogas.

Byggandet av en utsläppssnål energiproduktion kräver enorma mängder mineraler nu och flera årtionden i framtiden. Lagarna och myndighetskraven gällande gruvdrift måste garanteras så att gruvdriftens miljöeffekter begränsas till ett litet område och så att aktörerna som gynnas av gruvdriften i fråga också betalar för kompenseringen av driftens olägenheter när verksamheten pågår och för att området återställs.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Gruvsektorn måste regleras så att gruvornas lokala demokratiska beslutsfattande är mer synligt när beslutet att anlägga en gruva fattas, samhället får en rättvis ersättning för företagets vinster och så att miljöaspekterna beaktas bättre än i dag. Staten ska ha möjlighet att vid behov stänga privata gruvor på grund av miljöorsaker.
- Gruvverksamheten ska vara demokratiskt och ansvarsfullt styrd. Gruvmineralerna ska ligga i offentlig ägo. Grundandet av ett statligt gruvbolag måste utredas. Om en gruva ska grundas i sameområdet ska gruvan ha stöd från områdets gemenskaper och invånare.
- Gruvorterna ska genom gruvornas beskattning få en rättvis kompensation för de byggnadskostnader för infrastruktur som öppnandet av gruvan orsaker och för produktionen av andra tjänster. Fastighetsskatt som indrivs för land som tagits från privata landägare för användning som gruvområden ska överföras till gruvorna för

betalning.

- Samer som bor i sameområdet, sametinget, renskötare och Renbeteslagsföreningen ska som rättsinnehavare i sitt område ha en särställning vid beslut som berör markanvändning.
- Finansieringen för skogsskyddet måste tryggas. I områden där det inte finns mycket primärskogsliknande skogar att skydda måste deras uppkomst främjas genom att utnyttja skogar som strukturellt och i förhållande till fördelningen av växtplatser är mer värdefulla. Detta stödjer att det hållbara skyddsmålet uppnås. Ett stöd för kolupptagning måste införas för skogsägare.
- Eftersom de skapar landbaserade kolutsläpp måste markberedningar minimeras. Marken ska bearbetas i situationer där det tryggar en tillräcklig förnyelse av skogen, men så milt som möjligt.
- Skogarnas skyddsgrad i Södra Finland måste höjas och tillräcklig finansiering erbjudas för att återställa områden som ska skyddas på platser där det finns behov av detta.
- Arealen, omfattningen och de nätverksliknande egenskaperna av de olika typerna av naturskyddsområden måste utvidgas. Målet är en skyddsgrad på åtminstone 30 procent som på ett mångsidigt sätt omfattar olika typer av områden.
- Finansieringen för naturskydd måste höjas avsevärt och en skyddsnivå i enlighet med EU:s biodiversitetsstrategi uppnås.
- Ett permanent tak för Skogsstyrelsens avverkningsmål måste sättas och avverkningsobjekt begränsas mer noggrant än för närvarande. Utanför avverkningarna ska man lämna skogar som är naturliga och räknas som hotade naturtyper, skogar som är avsedda för rekreationsbruk, kulturhistoriskt värdefulla objekt och skogar som ligger i sameområdet.
- Olika ekosystem måste återställas till sitt naturliga tillstånd och det måste bli obligatoriskt att kompensera för deras förstörelse. Det reserverade anslaget för rekonstruering av myrar ska ökas och Kemera-stödet för åtgärder av misslyckad skogsdikning utvecklas.
- Ägare till fastigheter ska uppmuntras till gröna tak och till att grunda insektsträdgårdar. Tak- och väggytorna på den offentliga sektorns fastigheter ska användas för att öka grönska och mångfaldighet.
- Biobränslen ska i princip vara avfallsbaserade och deras hållbarhet ska bevisas. Till exempel ska träavfallsbaserat biobränsle produceras på naturens mångfaldighetsvillkor.
- Nya nationalparker måste grundas och städer måste stödjas i att öka grönområdenas mångfald. Miljöförvaltningens verksamhetsförutsättningar och resurser ska tryggas. Nya och nuvarande nationalparker och rekreationsområdets tillgänglighet ska främjas.
- Vatten är ett grundläggande behov för alla människor. Att vattentjänster inte underordnas vinststrävan måste tryggas med stark lagstiftning som vid behov ligger på en konstitutionell nivå. Privatiseringen av vattentjänsterna måste förhindras.

2.4 DJURPOLITIK

Djur är varelser med känslor och upplevelser som har ett inneboende värde. Grunden för lagstiftningen och ett samhälleligt beslutsfattande är att alla djur har ett inneboende värde som är oberoende av djurets ekonomiska eller övriga värde för människan. Djur ska i lagstiftningen inte likställas med ett föremål eller egendom.

Lagstiftningen som berör djur tryggar inte djurens välbefinnande i mjölkgårdar, anläggningar med slaktdjur eller slaktkyckling, pälsfarmer eller inom äggproduktionen. Djurens intensiva uppfödning orsakar onödigt lidande för djuren. Den nuvarande lagstiftningen som berör djur tillåter fortfarande att djuren hålls kopplade eller i burar. Djuren kan inte förverkliga sig själv på ett naturligt sätt och en del av vårdåtgärderna orsakar onödig smärta åt djuren. De mest centrala åtgärderna för att realisera djurens välbefinnande är att minska på antalet produktionsdjur och genom att rikta jordbruksstöden börja stödja en övergång till

en växtbaserad livsmedelsproduktion.

Naturliga vilddjur ska garanteras möjligheten att leva ett artenligt liv som en del av ekosystemet. Varje art har sin egen plats och betydelse. Alla naturliga vilddjur ska behandlas med respekt för livet och på ett sätt som gör att ingen art orsakas onödigt lidande. De största hoten mot naturliga vilddjurs välbefinnande är en minskande livsmiljö, byggverksamhet och tjuvjakt. Vänsterförbundets mål är en fredlig samexistens mellan djur och människa och att förebygga risker. I Finland orsakar särskilt vargen oro. Också vargen måste ges möjligheten till ett artenligt liv.

Misshandeln av djur i djurgårdar och pälsfarmer och tjuvjakten av naturliga vilddjur visar att övervakningen av djurens välbefinnande är otillräcklig. Djuren måste garanteras ett bra liv där rätten till ett artenligt beteende förverkligas. Utan tillräckliga resurser och kompetens kan detta inte garanteras genom myndighetsarbete. Vänsterförbundets mål är att trygga och stabilisera djurens välbefinnande som en del av det rättvisa samhället.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Pälsdjursuppfödning ska förbjudas i såväl Finland som Europa. Pälsdjursuppfödarnas övergång till andra sysselsättningar måste stödjas.
- Djurskyddsombudsmannens och djurpolisens tjänster måste bli lagstadgade. Studier om djurskydd måste införas i utbildningen av polis, medlemmar i domstolar, jakt- och fiskeövervakningen och gränsbevakningen.
- Djurskyddslagen ska fortsättningsvis utvecklas att erkänna djurens inneboende värde och så att strukturer som hindrar rörligheten, såsom gränsburar och bås för fastbundna djur, förbjuds efter en övergångsperiod. Också hållningen av andra produktionsdjur och uppfödning i burar ska förbjudas.
- Vi måste frångå former av avel som producerar lidande djurexemplar med strukturella defekter. Avelsverksamhet som är skadlig för djurs välbefinnande måste förbjudas.
- Dödandet av tuppsycklingar i äggindustrin måste förbjudas i lag.
- Offentliga upphandlingar ska betona växtbaserad mat.
- Importerandet av jakttroféer ska förbjudas som en del av naturskyddslagen för att förhindra att djurarter, särskilt rovdjur, försvinner.

- Forskningen i och utvecklingen av alternativa metoder för djurförsök måste garanteras tillräckliga resurser. Målet är att avstå från djurförsök så snabbt som möjligt.
- Djurparker ska fokusera på djur- och naturskyddsfostran och bara hålla hotade djur. Användandet av djur i cirkusar måste förbjudas.
- Ansvaret för administrationen av jakt- och fiskeärenden ska överföras från jord- och skogsbruksministeriet till miljöministeriet. Vi måste ingripa i dold brottslighet, likt tjuvjakt, genom att göra övervakningen effektivare.
- Smådjursfällor ska förbjudas i lag i hela landet.
- Den allvarligt hotade vargstammen i Finland måste skyddas. För att bekämpa vargoglägenheter ska man i första hand använda andra metoder än jakt.

3. ETT SAMHÄLLE FÖR ALLA, INTE BARA FÖR NÅGRA

Samhällets stöd och hjälp behövs i allmänhet mest i barndomen och i ålderdomen. En human och säker barndom och ålderdom måste tryggas för alla människor. Alla ska ha rätt och möjlighet att bli äldre utan rädsla för ensamhet, brist på omsorg eller hur de ska klara sig.

Från och med början av 2020 har coronapandemin, som spridits överallt i världen, ökat människans illabefinnande. Vård-, omsorgs- och tjänsteskulden och inlärningsbristen som coronapandemin orsakat måste förbättras. Arbetsförhållandena, -villkoren och lönesättningen för personalen inom bildnings-, social-, hälsovårds- och räddningsbranschen måste förbättras. Man måste också öka utbildningen och arbetstagarnas möjligheter att påverka sitt eget jobb. Varje arbetstagare ska ha goda och rättvisa arbetsförhållanden och få tillräckligt med lön.

Vårt tjänstesystem har som följd av försvagandet av samhällets skyddsnät och offentliga tjänster, nedskärningar och privatisering blivit ojämlikt under de senaste årtiondena. Ojämlikhetens tillväxt manifesterar sig som anhopning av problem och spridning av fattigdom och sociala problem över generation-

sgränserna. Ojämlikheten i Finland uppenbarar sig även som exceptionellt stora skillnader i hälsa. Låginkomsttagare är oftare sjuka än andra och köar orimligt länge för att bli betjänade. Förmögna personer använder privata tjänster som stöds med skattemedel, är mer sällan sjuka och lever längre.

Vinststrävan är inte lämplig för välfärdstjänsterna. Kommunerna och välfärdsområdena har skäl att huvudsakligen producera sina tjänster själv eller tillsammans med aktörer som inte strävar efter vinst, såsom organisationer. Välfärdsstaten ska ta hand om människan i livets alla skeden. Den ska garantera varje människa rätten att leva ett bra liv. Samhällets tillgänglighet måste förbättras. Offentliga aktörer ska använda ett tydligt språk i sin kommunikation. Att utveckla erfarenhetsexpertis vid beslutsfattande gällande tjänster skapar en direkt kanal att beakta slutanvändarnas position för beslutsfattare och myndigheter.

Vänsterförbundets grundläggande värden kan endast främjas i en demokrati där varje människa är en medborgare som är berättigad till politisk verksamhet. Demokrati och rättssat är väsentliga för ett civiliserat samhälle. All

offentlig maktutövning måste baseras på lagar vars lagstiftning medborgarna kan påverka. Grundläggande och mänskliga rättigheter måste hållas fast vid, särskilt under svåra tider när våldsamma konflikter eller globala pandemier skakar om vår känsla av säkerhet. Rasmis i Finland är ett ihärdigt och omfattande problem vars utrotning kräver målmedvetna åtgärder i samhällets alla nivåer.

Jämlikhet och rättvisa ligger i centrum för Vänsterns utbildningspolitik. I byggandet av ett hållbart och rättvist samhälle har utbildning och vetenskap en betydande roll. Det är viktigt att alla har jämlika möjligheter till tillväxt och inläring under hela levnadsloppet. Likaledes måste konstens och kulturens mångfaldighet befrämjas och de ska vara tillgängliga för alla. Det finns innehålls- och kvalitetsmässigt rik och livskraftig konst i Finland som inte längre hålls levande utan offentligt stöd.

3.1 SOCIAL- OCH HÄLSOPOLITIK

Vänsterförbundets mål är att förbättra hela befolkningens välbefinnande och hälsa och att minska skillnaderna i välbefinnande och hälsa. Att främja hälsan är också en metod för att tygla hälsovårdens framtida kostnader genom att minska på mängden sjukdomar. Högklassig och offentlig hälsovård ökar befolkningens hälsomedvetenhet, förebygger och vårdar sjukdomar och arrangerar rehabilitering. Socialtjänsterna löser vardagens problem, stödjer ekonomiskt, letar efter en lämplig boendeform och går bredvid oss genom svåra skeden av livet. Socialskyddet ger materiellt stöd för dem som behöver det. Nyttomotion kan främjas genom planering av markanvändning och trafik och genom att beskatta rörelsemetoderna på olika sätt. Näring är en viktig del när det gäller att förebygga sjukdomar och dessutom tryggar en hållbar kost tillräcklig näring för alla. Vårt mål är att med ekonomiska metoder främja en hälsosam och hållbar kost. Användningen av tobak och alkohol har reglerats genom beskattning och genom att begränsa tillgången. Reklam och marknadsföring som är skadliga för hälsan och miljön måste mins-

kas. Sådan marknadsföring är allmän och påverkande, till exempel i anslutning till livsmedel och tidsanvändning.

Social- och hälsovårdstjänsternas fördelning i allt sämre finansierade offentliga tjänster och privata tjänster som används av de välbärgade måste stoppas och utvecklingens riktning vändas. Privatiseringen och bolagiseringen av serviceproduktionen inom social- och hälsovården ska avbrytas och det offentliga servicesystemet förstärkas och tilldelas resurser bättre än i dag. Man ska inte sträva efter ekonomisk vinst med privata social- och hälsovårdstjänster som produceras med offentliga medel. Garantierna för tillgång till en bedömning av servicebehov, tillgång till vård och vårdens kontinuitet ska utvidgas och stärkas och tidsfristerna ska förkortas. Detta berör såväl fysisk hälsa som psykiska hälsa och sociala tjänster. Garantierna ska garantera de personer som behöver tjänster rätten till de tjänster som behövs och garantera välfärdssområdena finansiering för att tillhandahålla tjänsterna. Reglering och kompetenskrav ska granskas för att garantera tjänsternas kvalitet.

Tjänstesystemets utgångspunkt måste vara att främja välbefinnandet genom att förebygga problem, olägenheter och sjukdom – kundorienterat, likställt och genom att stöda folkets resurser. Social- och hälsovårdstjänsterna måste sträva efter att möta och hjälpa människan på ett övergripande sätt, multiprofessionellt vid behov. Servicesystemet måste stödja människan i olika livssituationer, och klientavgifter och byråkrati får inte bli hinder för att ansöka om vård och stöd.

Rätten till en värdig ålderdom tillhör alla äldre. Finland måste förbereda sig för det växande omsorgsbehovet genom att se till att äldreomsorgen har tillräckliga resurser och tillsyn. Åldringsrådgivningar som stödjer åldringars hälsa och välbefinnande ska upprätthållas och grundas. Också samhället måste stödja omsorgstjänsternas utveckling och förnyelse. Tillgången och uppskattningen av experter och yrkeskompetenta arbetstagare inom äldreomsorgen och hela social- och hälsovården måste förbättras genom att utveckla lönesättningen och arbetsförhållandena inom

vård- och omsorgsarbetet. Fasta anställningar, inte nolltimmes- eller ramavtal, ska föredras i social-, hälsovårds- och räddningsbranscherna.

Utgångspunkten för rusmedelspolitiken ska vara att minska rusmedelsskadorna, avlägsna den stämpel som användare bär och göra det lättare att söka sig till vård. Alkoholproblemen är stora – mänskligt för individen och familjerna, folkhälsomässigt och nationalekonomiskt. Velfärdsområdena ska ge tjänsterna för missbrukare tillräckligt med resurser för att motsvara områdets verkliga behov och skräddarsy tjänsterna enligt behovet. Folket får inte skickas från lucka till lucka och ett problem med psykisk hälsa får inte vara ett hinder för att få missbrukartjänster eller tvärtom. I samband med förmånssökande ska det säkerställas att socialtjänsternas byråkrati inte förhindrar folket att söka sig till vård eller att den diskriminerar användare av rusmedel.

För tillfället är tjänsterna för psykisk hälsa

betonade på specialiserad sjukvård och det är svårt och långsamt att få behovsanpassad och rättidig hjälp. Den grundläggande hälsovårdens tjänster för psykisk hälsa måste stärkas för att förbättra tillgängligheten och likställdheten. Också vårdstigarna och tillgången till vård måste göras smidigare på ett sätt som gör att en person som upplever symptom med psykisk hälsa får hjälp. Vänstern kämpar för att förbättra tillgängligheten till psykosociala tjänster och terapier med låg tröskel. Tillgången till psykoterapi får inte vara beroende av inkomstnivå, ålder eller arbetsmarknadsstatus. Utöver tjänster med låg tröskel måste personer som lider av allvarliga och långvariga problem med psykisk hälsa ha en garanti om nödvändig, långsiktig och kontinuerlig vård och om boendetjänster som stödjer rehabilitering och att hantera vardagen. Akutavdelningar måste ha tillräckligt med platser för att kunna trygga allas rätt till högklassig vård och för att ingen ska behöva sova på golvet.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Vi måste säkerställa att vårdgarantin för social- och hälsovårdstjänsterna förverkligas. Icke-brådskande hjälp och stöd på grundläggande nivå ska vara tillgänglig inom en vecka från och med att behovet för hjälp eller stöd har framkommit. Brådskande hjälp och stöd måste vara tillgängligt omedelbart. Vårdgarantin måste också innehålla terapigaranti.
- Offentligt finansierade social-, hälsovårds- och räddningstjänster ska återställas till att vara offentligt producerade. Vinststrävan kan inte vara huvudsyftet när det gäller att producera tjänster som är nödvändiga för folket. Möjligheterna att göra vinst för privata företag som producerar social- och hälsovårdstjänster med offentlig finansiering ska begränsas i lagen.
- Mervärdesskatten för produkter avsedda för intimhygien – såsom mensskydd, tamponger och inkontinensskydd – måste sänkas. Personer med små inkomster ska garanteras kostnadsfria mensskydd och inkontinensskydd.
- Straffbarheten för användandet av droger måste slopas. Man ska ingripa i användningen av droger genom social- och hälsopolitik, inte genom domslut. Även efter att straffbarheten för användning och innehav av en liten mängd avskaffats skulle tillverkning, import och export, transport och försäljning av narkotika vara straffbara handlingar.
- Att testa för och inneha rusmedel ska frigöras också för andra aktörer som undersöker dessa än bara polisen och tullen.
- En separat lag som möjliggör pilotprojekt för ett övervakat tillstånd av rusmedelsan-

vändning ska regleras.

- Dödsfall till följd av droganvändning ska förebyggas genom att underlätta tillgången till substitutionsbehandling och genom att möjliggöra en ämnesidentifieringstjänst och en säkrare användning av narkotika, till exempel i användningsrum. Dessutom ska möjligheten att distribuera naloxon, som används som motmedel för överdoser, utredas och informationen till målgruppen ökas. Hinder för att ringa efter hjälp måste avlägsnas. Om personen så vill ska det vara möjligt att få tillgång till tjänster för missbrukare och avgiftningsvård omedelbart, och utöver medicinsk vård ska läkemedelsfria alternativ och psykosocialt stöd finnas tillgängliga.
- Medicinsk användning av psykedelika ska tillåtas. Forskning i medicinsk användning av psykedelika måste ökas.
- För personer som upplever spelrelaterade problem och andra beroenden och för deras närstående ska vederbörlig vård och stöd erbjudas. Alla arbetstagare inom social- och hälsovårdsbranschen ska erbjudas utbildning om att ta upp frågan om spelrelaterade problem och om vårdhänvisning. Spelautomater måste avlägsnas från butiker, restauranger och andra motsvarande platser. Spelautomater får endast tillåtas i övervakade spelhallar.
- Kundavgifterna för social-, hälsovårds- och räddningstjänsterna måste sänkas och debiteringen av hälsocentral- och jouravgifter måste frångås. Höga kundavgifter är för tillfället ett verkligt hinder eller fördröjare att uppsöka vård eller stöd för personer med små inkomster. Betalningarna får inte sluta i indrivning.
- Man ska ingripa i olägenheterna från produkter som är skadliga för hälsan genom beskattning och en begränsning av marknadsföringen. Vårt mål är att främja en hälsosam och hållbar kost med ekonomiska och andra metoder. Hälsosamma livsmedel och hållbara rörelseformer ska också vara de mest förmånliga.
- Baserat på ett utvecklingsprojekt för social- och hälsovårdscentraler ska man etablera ett lagstadgat husläkar-, egenskötar- och egensocialarbetarskydd för alla, och i den första fasen för alla som behöver långsiktiga hälsovårds- och socialtjänster.
- Höjningen av kvaliteten på och tillgången till åldringars och funktionshindrades hemvård, hemtjänster, öppen- och slutenvårdsrehabilitering till en lagstadgat nordisk nivå säkras förutom med lagförändringar också med ytterligare finansiering.
- Inom åldrings- och handikappservicen och inom barnskyddet ska mängden tillsyn och dess kvalitet förbättras avsevärt. Det ska alltid vara möjligt att göra inspektionsbesöken som myndigheterna utför i enheterna utan förhandsanmälan. Den offentliga sektorn ska övervaka såväl självproducerade tjänster som köpta och servicesedeltjänster. För det systematiska utvecklings- och egenkontrollarbetet av kvaliteten vid de egna verksamhetsställen som välfärdsområdena upprätthåller måste kvalitetsarbetscentraler grundas i samarbete med enheterna för hälsovård och sociala tjänster.
- Social- och hälsovårdstjänsterna med låg tröskel för barn och unga måste korrigeras. Antalet experter inom elevvård för grundskolan och andra stadiet ska ökas.
- Tillgången för högskolestuderanden till tillräckligt snabbt vård kan garanteras genom att öka på Studenternas hälsovårdsstiftelses resurser utan att öka storleken på hälsovårdsavgifterna för högskolestuderanden. Hälsovårdsavgifterna för högskolestuderanden får inte gå till indrivning.
- Social- och hälsovårdens arbetskraftsbehov ska tryggas genom att utveckla

arbetsförhållandena och -villkoren på ett sätt som gör att flytten av utbildad arbetskraft till jobb utanför branschen övergår till ett återvändande till branschen. Samtidigt växer attraktionskraften hos branschens utbildning och det blir möjligt att öka antalet platser inom utbildningar, kompletterande utbildningar och omskolningar. Arbetstagare från branschen involveras i en bred omfattning i utvecklingsarbetets planering.

- Tillgången till terapi och psykosociala tjänster med låg tröskel i den offentliga hälsovården måste förbättras och vårdkedjorna utvecklas. Även användare av rusmedel ska ha en likställd rätt att få tjänster för psykisk hälsa. Det ska vara möjligt att få psykoterapi stödd av FPA med andra kriterier än att upprätthålla eller återställa arbets- eller studieförmågan. Integrationen av tjänsterna för missbrukare och personer med psykisk ohälsa måste förstärkas.
- Tillräckligheten av psykiatriska vårdplatser måste tryggas i hela landet.
- Den psykiatriska öppenvårdens resurser måste ökas så att öppenvården också kan svara på vårdbehoven av personer med allvarligare psykiatriska sjukdomar och personer med komorbiditet.
- FPA:s rehabiliteringspsykoterapi ska vara kostnadsfri för personer med små inkomster. För närvarande är fattigdom ett hinder för att få nödvändig rehabilitering – något som fördjupar ojämlikheten ännu mer.
- Psykoterapeut- och sexterapeututbildningarna måste bli kostnadsfria specialistutbildningar.
- I psykoterapeututbildningen ska en tvåstegsutbildning i enlighet med Sveriges modell införas: den grundläggande utbildningen ger färdigheter för korta interventioner och den övre nivån motsvarar den nuvarande psykoterapeututbildningen.
- Läkemedelsersättningarna måste höjas så att kostnaderna för långtidssjuka och personer som behöver mycket läkemedel minskar. Initialsjälvrisk för läkemedel måste slopas. Avgiftstaket för läkemedel ska sänkas märkbart.
- Papperslösa personernas rätt till nödvändig vård ska tryggas i lagstiftningen.
- Personer under 25 år ska i lagstiftningen säkerställas rätten till avgiftsfria preventivmedel i hela landet.
- Ett program för att förebygga självmord, med tillräckliga resurser, måste upprättas. Det förebyggande programmet ska särskilt notera den större självmordsbenägenheten hos män och självmordens regionala skillnader.
- Förlossningsavdelningar måste också i glesbygder garanteras inom ett rimligt avstånd.
- Velfärdsområdena ska ges beskattningsrätt som kompletteras med statsandelar som utjämnar regionala skillnader. Kommunalskatten sänks när finansieringen och ansvaret för ordnandet av social- och hälsovårdstjänsterna överförs från kommunerna till velfärdsområdena.
- Social- och hälsovårdens datasystem ska kombineras, informationsflödet och kundernas datasäkerhet säkerställas och användandet av pengar på system som inte fungerar frångås. Finansierings-, utvecklings- och genomföransvaret för utveckling av informationssystem och invånarorienterade digitala tjänster ska starkt ligga hos staten.
- Ojämlikheten som hälsovårdens flerkansfinansiering har orsakat måste avlägsnas. Mottagningstjänsterna och rehabiliteringen som velfärdsområdena erbjuder inom branscherna för exempelvis gynekologi, psykiatri, ögonsjukdomar, ortopedi, barnsjukdomar och geriatri måste ökas så att användningen av tjänsterna är baserade på

ett behov i stället för betalformåga.

- Att kombinera arbete och närståendevård ska underlättas genom att höja resurserna för tjänster som stödjer närståendevård. Stödet för närståendevård ska lyftas till en nivå där närståendevårdaren kan leva på de mottagna ersättningarna.
- Vårdpersonalens expertis gällande minnessjukdomar måste ökas.
- Palliativ vård och lindringsvård är rättigheter för alla som är obotligt sjuka. Avdelningar och hem för lindringsvård måste grundas också annanstans än i de stora städerna.
- Obotligt sjuka ska ha rätten till assisterad död. Därför ska förberedningen av en lagsiftning som tillåter aktiv eutanasi främjas.
- Munhälsovården och dess kundavgifter ska likställas med annan hälsovård. Vårdköerna inom munhälsovården måste förbättras.
- Maximiantalet klienter för socialarbetare ska definieras för att säkerställa kvaliteten på socialarbetet. Socialarbetarna ska ha tillräckligt med arbetstid så att de kan sätta sig in i klienternas situationer och stödja dem. Man ska få tid på socialarbetarens eller socialhandledarens mottagning inom en vecka.
- Valfärdsområdena måste skapa egna barnskyddsavdelningar och investera tillräckligt i arbetsomständigheter och löner för att kunna rekrytera arbetstagare som stannar i sitt arbete.
- Tolkningstjänsterna ska förbättras och rätten till tolkning under rehabilitering ska tryggas i lag för användare av rehabiliteringstjänster som talar ett främmande språk. Jourhavande tolkar ska anställas inom social- och hälsovårdstjänsterna. En nödtolkningstjänst på distans ska införas officiellt.
- Småföretagare och yrkesutövare ska genom att utveckla upphandlingsförfaranden erbjudas bättre möjligheter än för närvarande att producera social- och hälsovårdstjänster – trots stora internationella företags tryck.
- Barnskyddslagens helhetsreform måste genomföras. Resurserna för barnfamiljssocialarbete måste tryggas och särskild uppmärksamhet fästas vid tillgången till tjänster för psykisk hälsa och missbrukare.
- Möjligheterna till mångformigt kollektivt boende som en modell mellan att bo hemma och serviceboende med heldygnsomsorg ska ökas.
- Offentliga tjänster ska planeras med tyngd på kvalitet, inte pris.
- Att det finns tillräckliga tolknings-, förbrukningsartikel-, hjälpmedels-, åldrings-, och handikapptjänster för dem som behöver dem ska ses efter.
- Från funktionshindrade personer över 65 år får inte större avgifter än från andra indrivs och personerna får inte överföras till att omfattas av äldreomsorgslagen. Rehabiliteringen av en funktionshindrad person får inte minskas på grund av att personen fyller 65 år. Rehabiliteringen av en funktionshindrad person som fyllt 65 år får inte flyttas bort från FPA:s ansvar.
- Den så kallade resursförutsättningen/-begränsningen måste slopas från äldreomsorgslagen. På grund av resursförutsättningen är det endast en funktionshindrad person som har förmågan att berätta vilken typ av hjälp personen behöver och hur den ska förverkligas som är berättigad till personlig hjälp.
- Arbetet mot våld och diskriminering som sker mellan män måste ökas.
- Medvetandet om effekterna av det neuropsykiatriska spektrumets egenskaper och störningar hos individer och familjer i alla åldrar ska tryggas i social- och hälsovårdstjänsterna.
- Vinststrävan inom barnskydds-, åldrings- och handikapptjänsterna måste

begränsas.

- Regleringen av alternativa behandlingar måste justeras i lagen så att den förbättrar patienternas rättsskydd och stödjer deras självbestämmanderätt samt förstärker tillsynen och skyddet för personer som är särskilt utsatta.
- Vid utvecklingen av social- och hälsovårdstjänster ska könets mångfaldighet och kvinnliga särdrag beaktas. Utbildning måste arrangeras för arbetstagarna om ett kvinnospecifikt synsätt och om genusmedvetet kunnande som igenkänner könets mångfaldighet.
- Kamrat- och erfarenhetsexperter måste anställas inom kommunernas och välfärdssområdenas social- och hälsovårdstjänster.

3.2 DEMOKRATI OCH RÄTTSSTAT

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstaten utgör det finländska samhällets och Vänsterns grundläggande värden. Välfärdsstaten ska trygga varje persons grundläggande och mänskliga rättigheter samt varje persons faktiska och jämlika möjligheter att njuta av rättigheterna.

Rätten att utöva makt kommer från folket. Demokratiska system ska kontinuerligt utvecklas och nya former för deltagande skapas. Möjligheterna till förutsättningarna för deltagande ska säkerställas för alla. I Finland ska man främja åtgärder som gör att grupper som är underrepresenterade i det demokratiska beslutsfattandet görs mer delaktiga. Utöver representativ demokrati stödjer Vänsterförbundet utvecklingen av direkta demokratiska verktyg som liknar verktygen för medborgarinitiativ och folkröstningar.

I rättsstaten grundar sig den offentliga maktutövningen på lagen, alla likvärdiga inför lagen och man tryggar individernas och minoriteternas rättigheter. I rättsstaten har alla möjlighet att få rättvisa. Vår rättsstats styrkor, stabilitet och förutsägbarhet, måste tryggas

också i framtiden och förtroendet för rättsstatens olika aktörer ses efter. Rättsstaten och de mänskliga rättigheterna måste försvaras från icke-demokratiska ansträngningar.

Vänsterförbundet främjar ett i Finland grundat medborgarforum som förbereder klimatpolitik. Medborgarforumets syfte är att möjliggöra en rättvis systemförändring för att förhindra klimatkrisen och förluster i naturen. Ett representativt urval av befolkningen väljs slumpvist till forumet. Medlemmarnas uppdrag är att med hjälp av experter diskutera öppet om lösningar till klimatkrisen och att upprätta initiativ, rekommendationer eller åtgärdslinjeringar.

Att trygga säkerheten är en viktig uppgift för samhället. Polisens och de övriga säkerhetsmyndigheternas funktionsförmåga ska säkerställas. Säkerhet måste dock ses som mer än endast polisens och de övriga myndigheternas fullmakter och funktionsförmåga. Främjandet av social rättvisa och förebyggandet av diskriminering är centrala sätt att öka säkerheten. Medborgarnas friheter och grundläggande rättigheter ska förstärkas utan en oskäligen ökning av kontroll och tillsyn.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Möjligheterna för kommunernas och välfärdsområdenas inflytandeorgan, såsom handikapp- och åldersråd och ungdomsråd, att påverka måste förbättras. Representeranterna för inflytandeorganen måste beviljas närvaro- och talerätt i kommunernas och välfärdsområdenas beslutande organ, precis som i fullmäktige och nämnderna.
- Medvetenheten om grundläggande och mänskliga rättigheter, minoritetsrättigheter, likställdhet och jämlikhet måste ökas hos tjänsteinnehavare, beslutsfattare och arbetstagare som verkar inom den offentliga sektorn.
- Var och en ska ha rätten att ta sitt ärende till en domstol oberoende av förmögenhet eller bakgrund. Rättsväsendets resurser måste tryggas och rättegångarnas längd förkortas. Metoder med vilka man minskar på rättegångarnas kostnader, som växt oskäligt högt, och kostnadsrisken måste undersökas och tas i bruk.
- Det ska grundas ett medborgarforum för klimatpolitik som förbereder åtgärder som möjliggör en systemförändring för beslutsfattare i statliga organ. Riksdagen ska åläggas att behandla medborgarforumets resolutioner.
- Rösträttsåldern ska sänkas till 16 år i kommun- och välfärdsområdesvalen. Undervisningen i samhällskunskap ska tidigareläggas och utökas så att alla får den information och de kunskaper som är nödvändiga för deltagande i beslutsfattandet.
- För att trygga jämlika och demokratiska kandidaturer och representativ demokrati ska ett tak som anges i euro regleras för valkampanjer.
- För att förstärka direkt demokrati ska bindande folkröstningar och föreningars bindande medlemsröstningar skrivas in i lagen.
- Offren för hatbrott måste få rättvisa. Utredningen av hatbrottslighet ska göras effektivare genom att säkerställa tillräckliga resurser och genom att utveckla myndigheternas kompetens. Koordinerade hatkampanjer ska igenkännas som en form av laga förföljelse och strafflagens aktualitet vad gäller hatbrott ska granskas.
- Polisens nationella resurser ska utökas för att trygga brottsutredning och patrullering i hela landet.
- Romernas rätt till ett eget språk och kultur ska tryggas genom lagstiftning. Metoder med vilka man kan främja romernas sysselsättning ska utvecklas målmedvetet.
- Verksamhetsförsättningarna för självstyre och utförandet av ett ursprungsfolks självbestämmanderätt som berör samernas språk och kultur ska främjas genom att ratificera avtalet ILO 169, som berör rättigheterna för ursprungsfolk, och genom att säkerställa att sametingslagen är kompatibel med internationella förpliktelser.
- De språkliga rättigheterna måste tryggas. Personer som pratar de samiska språken och teckenspråk ska ha rätten till offentliga tjänster på sitt modersmål. Tillgången till tjänster på alla minoritetsspråk ska stödjas och att tala sitt eget språk stöds från och med rådgivningsbyråtjänsterna. Formulären som används inom tjänster ska också vara tillgängliga på minoritetsspråken.
- Undervisningen i minoritetsspråk måste förstärkas. Det måste göras investeringar i att förbättra undervisningskvaliteten och -metoderna av ett andra finländskt

språk. Personer som pratar de samiska språken ska ha rätten till undervisning på sitt eget modersmål under hela läroplikten. Dessutom garanteras personer som hör till en språkgemenskap möjligheten att kostnadsfritt studera de samiska språken, finskt och finlandssvenskt teckenspråk, den finska varianten av romani och det karelska språket under hela läroplikten. Språkstudier för personer som förlorat sitt språk ska stödjas.

- Det karelska språkets ställning som minoritetsspråk ska erkännas och dess ställning ska tryggas med lagstiftning. Dessutom ska ett program för återupplivning av språket inledas. Under statsrådet ska en expertgrupp för det karelska språket grundas för att förstärka karelernas position i Finland och för att påbörja språkboverksamhet för det karelska språket.
- Verksamhetsmodeller som exempelvis deltagande budgetering och medborgarråd ska främjas i alla kommuners och välfärdsområdets beslutande organ och på en nationell nivå. Beslut som fattas genom deltagande demokrati ska vara mer bindande än för närvarande.
- Ett elektroniskt identifieringsverktyg som är lämpligt för alla ska utvecklas som ett alternativ till bankkoder. På så sätt tryggas en jämlik tillgång till tjänsterna.
- Lobbying ska göras transparent genom ett omfattande öppenhetsregister vars tillämpningsområde i fortsättningen ska utvidgas från riksdagen och statsrådet till en kommunal nivå. Bestämmelserna gällande neutraliteten av välfärdsområden, kommuner, samkommuner och tjänsteinnehavare inom outsourcingprojekt ska skärpas och bestämmelser om en karenstid för de tidigare nämnda ska upprättas.
- Valsystemet ska vidareutvecklas genom att förstärka valens proportionalitet och demokrati. Olika valsystems fördelar i proportion till det nuvarande måste utredas.
- Stora företags öppenhet vad gäller användning av personuppgifter måste ökas och man måste befrämja att medborgarna själva har möjligheten att bestämma om användningen av sina egna uppgifter och om överförelse av dessa mellan olika tjänsteleverantörer.
- Medborgarnas rättsskydd och förtroende för polisen måste tryggas genom polis-kompetens och likställd behandling oberoende av brottstyp och personens bakgrund. Omfattande utbildning ska arrangeras inom polisen för ett respektfullt bemötande av brottsoffer och för att hänvisa till social- och hälsovårdstjänster. Polisen måste ha särskilt angivna och utbildade personer för utredning av sexbrott. Polisens laglighetskontroll måste göras effektivare och medborgarnas rättsskydds-metoder måste utvecklas.
- Den evangelisk-lutherska och ortodoxa kyrkans offentlighetsrättsliga särställning måste ifrågasättas. Den offentliga makten ska behandla religiösa samfund och religiöst obundna föreningar jämlikt.
- Medborgarinitiativet måste utvecklas till en beprövad form av direkt demokrati. Det ska vara obligatoriskt att höra initiativets upphovsmän. Behandlingspraxisen ska skrivas in i lagen på ett noggrannare sätt än idag. Medborgarinitiativ får inte förfalla när en valperiod byts och ett formellt fel i initiativet får inte vara en grund för att avslå behandlingen av initiativet.

3.3 UTBILDNING, KULTUR OCH MOTION

Under de kommande åren kommer det finländska utbildningssystemet att utmanas särskilt av en växande ojämlikhet mellan Finlands skolor och kommuner som beror på urbanisering och på att åldersklasserna blivit mindre. Ojämlikhetsutvecklingen pågår också i stora städer. För Vänstern är det viktigaste att trygga vart och ett barn den likställda rätten till inlärning och att gå i skolan oberoende av kön, modersmål, föräldrarnas förmögenhet och utbildningsbakgrund eller elevens behov av stöd för inlärningen. Varje barns närskola ska vara världens bästa skola.

Alla barn gynnas av högklassig pedagogisk småbarnspedagogik men särskilt de barn där arbetslöshet, armod, sjukdom eller andra brister på framtidsutsikter förekommer i familjen. Högklassig småbarnspedagogik minskar bevisligen skillnader som uppstår på grund av socioekonomisk bakgrund, stödjer lärandet när man blir äldre och färdigheterna att klara sig i livet. Vänsterns mål är att höja graden av deltagande i småbarnspedagogiken genom att investera i kvalitet, jämlikhet och personalens ork och välbefinnande. Personalbrist och personalens utmattning är för tillfället det största hotet mot att förverkliga en högklassig småbarnspedagogik.

Den grundläggande utbildningen ska förstärkas så att tillräckliga grundläggande kunskaper och färdigheter kan tryggas åt alla unga och så att alla har tillräckliga färdigheter att fortsätta med studier på andra stadiet. En mer jämställd utbildning än för närvarande förutsätter att den grundläggande utbildningens resurser ökas, särskilt för att möjliggöra ett bättre stöd för inlärning och tillväxt.

Urbaniseringen och förminskningen av åldersklasserna orsakar press för tillgången av andra gradens utbildningar. Vänsterns mål är att man i hela landet ska erbjuda en högklassig utbildning på andra stadiet som svarar på både den läropliktigas och ett livslångt lärandes behov.

En utbildning på andra stadiet ska ge en stark allmänbildande grund och nödvändig

information och färdigheter för att delta i samhället och beredskap för att fortsätta studierna i en högskola. En yrkesinriktad utbildning på andra stadiet är en mer arbetslivsorienterad utbildningsstig än en gymnasieutbildning, men framtidens experter behöver också bättre färdigheter än nu att uppdatera sitt kunnande. Arbetslivets föränderliga kompetensbehov förutsätter att den studerande har möjlighet att flexibelt välja studier både från gymnasie- och yrkesutbildningen. Samtidigt som undervisningsmetoder och -innehåll utvecklas måste man se till att alla får tillräcklig närundervisning och att de unga klarar av studierna, men också att de unga mår bra. Gymnasieutbildningen måste ge alla en stark allmänbildning och en väg till fortsatta studier.

Kunnande är en livskraft för Finland, och på grund av detta är det även nationalekonomiskt viktigt att investera i högskoleutbildning, vetenskap och innovationer. I framtiden är målet att åtminstone 50 procent av åldersgrupperna för unga vuxna avlägger en högskoleexamen. För att uppnå detta måste man fortsättningsvis öka på antalet nybörjarplatser och höja högskolornas basfinansiering till en nivå som motsvarar antalet nybörjarplatser. Även de studerandes välbefinnande och möjlighet att koncentrera på studierna på heltid ska garanteras genom tillräcklig studiepenning och genom att investera i hälsovårdstjänsterna för studerande

Genom att investera i utbildningens jämlikhet avlägsnar vi arbetsmarknader som segregats enligt kön. Studentrådgivningen ska utvecklas så att alla elever får göra individuella utbildnings- och karriärval. Yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen på andra stadiet ska erbjuda alla arbetslivsfärdigheter och tillräcklig allmänbildning.

Att trygga basfinansieringen för högskolorna har en nyckelroll i högklassig och fri vetenskap och forskning och i utbildningen av experter för arbetslivets behov. Friheten att bedriva vetenskap, forskning, utbildning och inlärning är ett levnadsvillkor för det hela civiliserade samhället och demokratin men den har försvagats mycket i universitetsreformen som anpassades för företagsvärlden. Det nuva-

rande tillståndet förverkligar inte tillräckligt den frihet av vetenskap, konst och högsta undervisning som grundlagen förutsätter. Universitetsdemokratin måste återställas till fullo. Styrelser ledda av näringslivs- och förvaltningsexperter och underkastelse till näringslivet hör inte till universitet och andra högskolor. Universitetens forskningspolitiska styrelse ska vara i den akademiska gemenskapens egna händer, alltså dem som bedriver forskningen, lärare och studerande. Också administrativ och stödpersonal ska ha representation i universitetens beslutsfattande.

Att komplettera kunnandet eller lära sig ett nytt yrke mitt under arbetskarriären är i fortsättningen allt vanligare än i dag, och det är också något som samhället ska uppmuntra till. På grund av detta behöver vi ett utbildningssystem som kan erbjuda examina, examensdelar och enskilda kunskaper åt vem som helst under alla skeden av livet. Kontinuerligt lärande måste vara möjligt för alla. Ett fungerande utbildningssystem är en förutsättning för att svara på bristen på experter.

Ett mångsidigt konst- och kulturliv och ett aktivt medborgarsamhälle är en grundläggande förutsättning för en fungerande demokrati och en del av ett bildat samhälle. Konst och kultur är grundläggande behov för det mänskliga livet och sociala umgänget, och de ska vara grundläggande rättigheter för varje människa. Vänstern anser att möjligheten att

njuta av kultur och utveckla sina kreativa förmågor och färdigheter i självuttryck är rättigheter som hör till alla. Mer konst och kultur ska föras dit där folket bor och rör sig. Konstnärernas utkomstförutsättningar måste tryggas.

Att ha kultur, konst eller idrott som hobby har en stor betydelse för människans välbefinnande och hälsa. Samhället måste trygga möjligheten för alla att ha kultur, konst och idrott som hobby, även för funktionshindrade, långtidssjuka och äldre. Alla förvaltningsområden ska öka antalet åtgärder med vilka hobbykostnaderna för barn och unga kan sänkas. Överallt i Finland ska ett barn eller en ung ha rätten till åtminstone en kostnadsfri hobby.

Volontärbetet som organisationerna, volontärbetarna och församlingarna utför är värdefullt och medborgarorganisationernas verksamhetsförutsättningar måste tryggas. Staten, kommunerna och välfärdsområdena ska på ett genuint sätt involvera medborgarorganisationer, arbetstagare och invånare i beslutsfattandet. Den offentliga sektorn ska stödja medborgarorganisationernas arbete. Föreningsverksamheten är den motionerande medborgarverksamhetens kärna. Det krävs såväl professionell träning och styrning som avgiftsfrihet från idrottsföreningarna. Denna ekvation är alltför svår för många föreningar som drivs med hjälp av volontärbete. Förutsättningarna för allmännyttig medborgarverksamhet ska stödjas kraftigare än i dag.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Medlen som sparas på grund av åldersklassernas förminskning ska riktas till att förstärka utbildningens kvalitet och jämlikhet. Kommuner uppmuntras till samarbete så att närundervisning kan tryggas i glesbygder. Detta berör också andra stadiets utbildningar.
- Andelen behovsbaserad finansiering (så kallad jämlikhetsfinansiering) för småbarnspedagogiken och förskole- och grundundervisningen måste höjas.
- Behörigheten som småbarnspedagogiklärare, som ligger i enlighet med lagen om småbarnspedagogik, måste återställas också för socionomer i småbarnspedagogik (yrkeshögskola) och behörighet som daghemsföreståndare för personer som avlagt

en övre högskoleexamen.

- Det multiprofessionella stödet för familjer och barn måste förbättras, också genom småbarnspedagogiken.
- Gruppstorlekarna i grundskolorna, det andra stadiet och daghemmen ska minskas. Bindande personaltilldelningar, precis som lärartilldelningarna, ska införas.
- Resultaten från försöket med tvåårig förskoleundervisning måste utnyttjas och utvidgas vidare att omfatta alla årsklasser med 5–6-åringar. Dessutom måste en nationellt flexibel förskole- och nybörjarundervisning för 5–8-åringar utvecklas.
- Man måste upprätta en plan för övergång till en fullständigt avgiftsfri småbarnspedagogik.
- Småbarnspedagogiken ska genomföras som kommunernas egen tjänst. Man måste utreda om vinster från privata aktörer kan åläggas att investeras i verksamheten.
- Kommunerna ska åläggas att ordna behovsenlig morgon- och eftermiddagsverksamhet för elever i årskurserna 1–4 för att förebygga ojämlikhet. Avgifterna för morgon- och eftermiddagsverksamhet ska sänkas. Modeller ska utvecklas för heldagsskola i vilka hobbyerna är en del av skoldagen.
- Den subjektiva rätten till småbarnspedagogik ska också omfatta barn i en utsatt position som inte har en fast boplatz i Finland, såsom asylsökande och papperslösa barn. Undervisning som förbereder för grundskolan ska bli en subjektiv rätt för barn som nyligen migrerat.
- Personer som utför skiftesarbete ska av kommunerna erbjudas dygnetruntvård för barn i årskurs 1–4.
- En lagreform om inlärningsstöd måste realiserars. Målet är att bygga en oavbruten följd av inlärningsstöd från småbarnspedagogik till högskoleutbildning. Utgångspunkten ska vara en tydligare än tidigare resursfördelning och inriktning som ligger i enlighet med inneslutningsprincipen. Som en del av reformen granskas personaltilldelningarna inom småbarnspedagogiken och för- och grundundervisningen.
- Varje elev ges en möjlighet att välja livsåskådningslära oberoende av elevens eller vårdnadshavarnas religiösa samfund. Målet är att avskaffa separat undervisning i religion och livsåskådning och övergå till ett nytt läroämne som grundar sig på livsåskådningskunskap.
- För att trygga inlärningsresultaten och säkerställa fullständiga skoldagar ska tilläggssressurser styras till den yrkesorienterade utbildningens närundervisning. Högläsning och personlig handledning ska erbjudas för lärande på arbetsplatser bland annat genom att utbilda arbetsplatshandledare.
- Studentexamen ska ge en stark allmänbildning. Studentexamensproven ska slopas så att tiden som använts till dem kan användas mer effektivt för utvecklingen av inläring och studiefärdigheter. Gruppstorlekarna ska hållas på en skälig nivå för att möjliggöra högläsning. Om studentexamensproven bibehålls får man inte på ett oskäligt sätt föredra matematisk-naturvetenskapliga ämnen i poänggivningen i universitetens betygsbaserade antagning.
- Betygsbaserad antagning som en huvudsaklig led till högskoleutbildning ska frångås. Ett branschspecifikt urvalsprov som mäter den sökandes lämplighet eller ett gemensamt urvalsprov för branschen är den huvudsakliga leden till ett universitet. Högskolornas nybörjarkvot ska slopas och orsakerna som leder till att högskoleutbildningarna avbryts ska utredas.
- Gymnasieskolornas och yrkesskolornas samarbete måste utvecklas till att svara

på varje individs kompetensbehov. Det behövs fler möjligheter än för närvarande att i gymnasiet korsvis välja innehåll från den yrkesorienterade utbildningen och tvärtom. Det ska vara smidigt att sammanställa innehåll från den yrkesorienterade utbildningen och gymnasiet till en helhet som är lämplig för en själv.

- Andra stadiets och yrkeshögskoleutbildningens regionala tillgång måste tryggas. Genom att öka samarbetet med utbildningsanordnare säkerställs de regionala verksamhetsförutsättningarna på ett omfattande sätt. Den yrkesorienterade utbildningens finansiering realiseras så att den garanterar en högklassig utbildning för den läropliktige och så att den svarar på behoven av ett livslångt lärande. Gymnasiernas finansiering ska tryggas, så också möjligheten att avlägga gymnasiediplom i alla gymnasium.
- Könssensitiv och antirasistisk fostran ska beaktas på alla nivåer av utbildning. Sexualkunskap enligt åldersnivå ska ökas och förbättras på alla skolstadier och skillnaderna i lärande mellan könen ska minskas. Könssensitiv fostran och utbildning måste bli en starkare del av lärarnas utbildning. Också föräldrarna måste erbjudas stöd för könssensitiv fostran från och med rådgivningsbyrån.
- Tillgängligheten av tjänster inom elev- och studerandevården måste förbättras och multiprofessionell elevvård utvidgas till småbarnspedagogiken genom att föreskriva en lagstadgad plikt att anställa psykologer och kuratorer till småbarnspedagogiken. En könssensitiv och antirasistisk synpunkt ska integreras som en del av all elev- och studerandevård.
- Antalet nybörjarplatser vid högskolorna ska ökas så att hälften av åldersklassen avlägger en högskoleexamen. Högskolornas basfinansiering ska höjas till en nivå som motsvarar antalet studeranden. Samtidigt ska tillräckliga resurser säkerställas för att trygga en högklassig undervisning och handledning.
- Universitetslagen måste reformeras för att förstärka universitetens jämna treparts-sammansättning av demokrati, internt arbetsklimat och autonomi.
- Representativiteten i högskolornas ledning ska förstärkas genom att öka mängden personal- och studeranderepresentanter i högskolornas styrelser. Personalens och studerandens representation ska garanteras på alla av högskolornas administrativa nivåer.
- Högskolornas basfinansiering måste förstärkas. Finansieringen ska baseras på studiepoäng istället för examina. Finansieringsmodellerna ska utvecklas i en riktning som förstärker autonomin och betonar utbildningens kvalitativa mätare. Forskningsfinansieringen och högskolornas strategifinansiering ska förnyas så att systemet är enklare, stabilare och mer transparent.
- Terminsavgifter som uppbärs av högskolestuderande från länder utanför EU och EES måste slopas.
- Antalet kurser som är kostnadsfria för alla inom öppet universitet och öppen yrkeshögskola ska ökas. Studier i ett öppet universitet eller en öppen yrkeshögskola ska vara kostnadsfria för personer som inte har en högskoleexamen eller studieplats.
- Ett åtgärdsprogram måste upprättas för att lappa inlärnings- och välfärdsbristerna som corona orsakat och för att förstärka studieförmågan i alla utbildningsstadier. Elever och studeranden ska garanteras tillräckliga tjänster för psykisk hälsa och man ska följa upp att elevvårdens dimensioneringar är tillräckliga och tillgängliga.
- Jämlikhets- och likställdhetsplaner för utbildning som täcker hela utbildningsstigen ska realiseras. I dessa ska man särskilt betona underrepresenterade grupper till-

- gång till högskoleutbildning, såsom funktionshindrade personer, romer och samer.
- Modeller för livslångt lärande ska utvecklas på utbildningssystemets alla nivåer i samarbete med utbildningsanordnare och arbetsgivare. Man ska skapa ett system för finansiering av livslångt lärande i vilket samhället, arbetsgivare och individer deltar. Vuxenutbildning och yrkesinriktad arbetskraftsutbildning ska ökas. Fördelningen av resurser för fritt bildningsarbete ska vara bättre än nu och alla ska säkerställas tillräckliga basfärdigheter.
 - Rätten till vuxenutbildning ska utvidgas så att också personer som varit utan ett gällande arbetsförhållande en längre tid är berättigade till stöd.
 - Alla arbetslösa arbetssökande ska garanteras rätten till frivilliga studier. Examensstudier under arbetslöshetstiden ska göras flexibla.
 - Det självständiga konstfältet ska förstärkas genom att utöka antalet konstnärsskolor och höja på deras nivå. Konstnärernas arbetslöshets- och pensionsskydd ska utvecklas så att de bättre motsvarar skyddet för andra arbetstagare. Möjligheterna för nya konstare att få stöd ska underlättas.
 - Konstens procentprincip ska skrivas in i lagen. Utöver byggkostnader ska en egen procentprincip som berör kultur- och konstverksamhet som erbjuds inom social- och hälsovårdstjänsterna fastställas.
 - Finansieringen av den grundläggande konstundervisningen ska höjas och dess ekonomiska och regionala tillgänglighet förbättras som en tjänst arrangerad av kommunerna.
 - Bibliotekstjänsternas tillgänglighet ska garanteras även i glesbygdsområden till exempel med bokbussar som betjänar ett omfattande område. Det ska finnas tillgång till högklassig högskoleutbildning inom biblioteksbranschen.
 - Incitament för uppmärksammande av personer med funktionsbegränsning, specialgrupper och underrepresenterade grupper ska skapas som en del av de allmänna hobbytjänsterna och kulturen.
 - Det ska vara möjligt att använda kommunernas idrottsanläggningar avgiftsfritt, särskilt inom motion för barn och unga. Kommunerna ska upprätta officiellt godkända delningsgrunder för idrottsplatsernas användningsturer.
 - Skolan i rörelse-verksamhetsmodellen ska utvidgas till hela landet och till alla utbildningsstadier, från småbarnspedagogiken till högskolorna. Målet är att på alla skolenivåer införa fysisk aktivitet under skoldagen.
 - Finlandsmodellen för hobbyverksamhet ska utvidgas till andra stadier och högskolestadiet.
 - Verksamheten hos förvaltningsövergripande samordnande organ inom idrottspolitik ska befästas. Dess kärnuppgift är att öka vardagsmotion och hälsofrämjande motion i alla åldersklasser istället för att endast främja tävlings- och toppidrott.
 - Offentliga bidrag ska allt oftare styras till sådan särskilt motions- och övrig hobbyverksamhet för barn och unga som alla kan delta i oberoende av förmögenhet, ambitioner och kunnande.
 - För att öka kultur- och motionstjänsternas tillgänglighet ska man i kommunerna erbjuda motions- och kultursedlar till personer med små inkomster, såsom garanti- och folkpensionärer och långtidsarbetslösa.
 - Skiftesomsorg ska erbjudas åt små skolelever. Också tillgängligheten av skiftesomsorg för småbarnspedagogik ska förbättras i hela landet.
 - Tillräckliga resurser ska styras till inlärningsstöd. Daghem, skolor och läroanstalter

måste ha en tillräcklig mängd personal. Inneslutning, det vill säga att i den allmänna undervisningen undervisa elever som behöver särskilt stöd, får inte vara en besparingsåtgärd. Inneslutning kräver tillräckliga resurser för att vara framgångsrik.

- För alla studeranden som behöver det ska man under alla undervisningsstadier, från småbarnspedagogik till vuxenutbildning, erbjuda möjligheten till special-, smågrupps- eller stödundervisning.
- Var och en ska ha rättigheten att idka hobbyn. Rekreationsutrymmen ska vara tillgängliga. Rekreationsutrymmen ska också ha könsneutrala omklädnings-, bad- och toalettutrymmen.
- Den elevspecifika statsandelen för undervisning ska fördelas rättvist mellan de kommuner som arrangerar undervisning för elever under läsåret. Boende på flera ställen berör också barnens och de ungas skolgång.
- Det ska finnas möjlighet att långa en dator till urvalsprov om den sökande inte har en egen dator. En möjlighet att studera som är oberoende av den ekonomiska situationen ska garanteras för alla.
- Forskningslagstiftningen ska reformeras och ett forskningslagstiftningsråd som stödjer reformarbetet ska grundas. Forskningsfinansieringens fragmentering ska minskas. Förutsättningarna för öppen publicering ska förbättras.
- Regeringens beslutsfattande ska stödja en eller flera vetenskapspaneler på hög nivå. Expertisen hos forskare inom olika branscher ska utnyttjas, särskilt som stöd för utvecklingen av lagstiftningen.
- Finansieringen för högskolornas studentföreningar måste tryggas med en statsandel.
- Lagstiftningen och finansieringen gällande undervisningen av de samiska språken måste utvecklas så att också samiska elever som bor utanför samernas hemområde har en likställd rätt och möjlighet att lära sig sin släkts språk.

3.4 OMRÅDEN OCH BOENDE

Det finns många slags resurser och styrkor i Finland, både i städerna och landsbygdsområdena. Urbaniseringen kan inte stoppas men dess negativa effekter kan kontrolleras. Det måste vara möjligt att bo på landsbygden även i framtiden. Det ska finnas tillgång till basservice överallt. Oberoende av sin inkomstnivå ska alla kunna bo i den region eller stad de vill. Vi kan inte skapa ett samhälle där förmögenheten fastställer bostadsområdet och där personer med små inkomster, som inte har råd att bo i tillväxtcentrum, tvingas till mycket långa arbetsresor.

Områdenas utveckling kan påverkas till exempel via infrastrukturen, utbildningen el-

ler närings- och bostadspolitiken. Angående detta kan särskilt behoven för huvudstadsregionens metropol, landskapens centralorter och den glest befolkade landsbygden urskiljas i Finland. Man ska inte bygga motsättningar mellan dessa. Vänsterns regionalpolitik utvecklar landet utifrån varje områdes styrkor, identifierar områdenas särdrag vid denna utveckling och tar landets hela beredskap i beaktande.

Varje människa har rätt till en skäligt prisatt bostad. Åtgärderna för att göra slut på hemlöshet måste effektiviseras. Särskilt i de stora stadsregionerna måste fler skäligt prisatta bostäder byggas och man måste rikta en del av dem till bostadslösa och personer utan kreditvärdighet. En boendegaranti och

en andrahandsuthyrningsmodell ska införas om bostaden inte hyrs av den boende utan i stället för den boendes räkning, till exempel av en kommun eller ett välfärdsområde. Flera stödbostäder, första bostäder och platser för kortvarigt boende måste byggas. Man måste investera i uppsökande bostadslöshetsarbete, skuldrådgivning och tjänster för missbrukare och personer med psykisk ohälsa. Mer resurser måste styras till multiprofessionellt stöd och förebyggande tjänster för bostadslösa och personer som lever under hot att bli bostadslösa. De höga kostnaderna för boende och avfolkningsområdenas snabbt sjunkande bostadsvärden hindrar också människor från att flytta inom landet för att få arbete.

Eftersom de fritt finansierade bostädernas hyresnivå har blivit för hög för vanliga människor särskilt i huvudstadsregionen är en ökning i bostadsproduktion det viktigaste sättet

att kontrollera det tryck på hyreshöjning som utbudet orsakar. Det behövs dock även skäligt prissatt och prisreglerad bostadsproduktion. Tillväxten av det ARA-stödda byggnadsbeståndet dämpar också för sin del den allmänna hyresutvecklingen vilket betyder att effekten på bostadsmarknaden är överlag återställande.

Det är viktigt att utvecklingen av stadsstrukturen är balanserad och att social segregation förhindras. Segregation kan förebyggas genom att man på olika områden bygger såväl hyres- och ägarbostäder som diverse typer av boende och genom att man särskilt investerar i utvecklingen av bostadsområden med en låg inkomstnivå. Städerna och kommunerna ska ha flera bostadsfastigheter som ligger i deras direkta ägo genom offentligt ägda bolag. Syftet med dessa bolag är att producera förmånligt och socialt boende, inte vinst för andra funktioner.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- En åldersvänlig och tillgänglig stadsutveckling måste genomföras i Finland. Stadsutvecklingen måste beakta tjänsternas synergi, regional samlevnad, tillgängligheten till rekreations- och andra områden och uppmuntra till regional innovation och utveckling.
- Tillväxtavtal som förbättrar regionernas tillgänglighet ska upprättas för att utveckla de provinsiella stadsregionerna. Till exempel är spårprojekt oerhört viktiga med tanke på många områdets livskraft.
- Det ska finnas en högskola i varje landskap i Finland. Det ska även finnas ett tillräckligt antal utbildningsplatser på andra stadiet i varje landskap.
- Finansieringen för basunderhåll av transportinfrastrukturen i glest befolkade områden ska tryggas. Särskild uppmärksamhet ska fästas på vinterunderhållets nivå. Kollektivtrafiken, inklusive anropstrafiken, måste utvecklas till ett giltigt alternativ för privatbilism.
- Snabbt bredbandsnätverk ska finnas tillgängligt i hela Finland.
- De finansieringsmodeller som staten använder för kommunerna måste göras jämligare än för tillfället. Möjligheten ska utredas att också till stadsregioner på mindre än 100 000 invånare utvidga avtalsförfarandena för Markanvändning, boende och trafik (MBT).
- En lag om boendegaranti som garanterar alla rätten till en trygg och skäligt prissatt bostad ska stiftas. Vid behov stöds boendet med individuella tjänster.
- Ökningen av hyror ska motverkas genom att ställa ett tak för hyreshöjningar: hyror ska endast få höjas lika mycket som levnadskostnadsindexet.

- ARA-produktionen ökas i tillväxtcentrum genom en ökning av räntestöd och genom att dess villkor utvecklas så att dess användning är lockande även på den nuvarande räntenivån. Detta gör det möjligt att få in nya, genuint allmännyttiga aktörer på marknaden. ARA-finansiering ska utöver städer också styras till mindre tätorter som lider av bostadsbrist.
- Stöd ska riktas till att bygga skäligt prissatta hyresbostäder via startbidrag och tilläggsansatningar ska styras till det statligt ägda skäligt prissatta A-kruunu så att det kan öka sin produktionsvolym.
- Rättigheterna och uppsägningsskyddet för den svagare parten i hyreskontrakt, alltså hyresgästen, ska särskilt vid hyreshöjningar tryggas genom lagstiftning bättre än i dag. Andelen produktion av skäligt prissatta hyresbostäder ska höjas i avtalen för Markanvändning, boende och trafik (MBT).
- Om det inte finns möjlighet att ansöka om lån från marknaden ska ombyggnadslån för bostadsaktiebolag i områden som förlorar sitt värde beviljas statlig garanti.
- Den offentliga sektorn ska själv bygga tillgängliga bostäder, stödja byggandet av tillgängliga bostäder och öka tillgången till dem.
- För att garantera ett mer skäligt prissatt boende ska man föredra planläggning på mark som införskafts av eller överförs till kommunen.
- Resurser ska avsättas för att undersöka hälsoeffekterna och diagnostisera sjukdomar orsakade av fukt och inomhusluft samt mögel.
- Under justitieministeriets ledning ska man börja kartlägga hur personer som bor i grupp- och slutenvårdsboende behandlas. Med utredningen som grund måste en plan upprättas för att korrigera levnadsvillkoren för de personer som bor i grupp- och slutenvårdsboende.

4. EN VÄRLD FÖR ALLA, INTE BARA FÖR NÅGRA

Maktpolitik som förlitar sig på vapen hotar det regelbaserade internationella systemet. Europas säkerhetssituation har försvagats avsevärt under de senaste åren. Det mest allvarliga färskta exemplet är den omfattande invasionen av Ukraina som Ryssland påbörjade i februari 2022.

Flera förändringar pågår som globalt försvagar människornas hälsa och välbefinnande: klimatförändringen, minskningen av biodiversitet, ökningen av föroreningar och resistens mot antibiotika. Problem är beroende av

varandra och deras viktigaste gemensamma nominerande part är en överanvändning av naturresurser och störning av materialens kretslopp. Samtidigt – och i samverkan med den fysiska miljön – pågår farliga sociala fenomen: konflikter och krig, befolkningsstillväxt, en koncentration av välfärd och en ökning av fattigdom.

I ett fritt, likställt och jämlikt land får alla vara sig själva. Man måste fortsätta främja ställningen och likställdheten hos sexuella minoriteter, könsminoriteter, kareler, romer,

samer, funktionshindrade, personer som talar teckenspråk och personer med invandrarbakgrund. Rasism, diskriminering och fördomar måste bekämpas målmedvetet. Hatpropaganda, falska nyheter och hets mot folkgrupp ska bekämpas med lagstiftning, myndighetsarbete, korrekt information och solidariskt ingripande.

Jämställdheten mellan könen är en evig kamp som kräver kontinuerligt arbete. Särskilda problem i Finland är våld mot kvinnor, familjeledighetens ojämna fördelning och branschernas könsuppdelning. Beslutens likställdhets- och könseffekter måste uppmärksammas i allt beslutsfattande och man måste sträva efter att främja jämställdheten mellan könen.

4.1 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH JÄMLIKHET

Vänsterförbundet anser att alla människor är lika värdefulla oberoende av sin bakgrund, såsom funktionsnedsättningar eller hälsotillstånd. Valfärdsstaten ska garantera alla de tjänster och stöd som behövs i olika livsskeden

med tyngdpunkten på att stödja personernas egna resurser och funktionsförmåga och på att förverkliga självbestämmanderätten. Diskrimineringen, trakasserier och våldet som är inriktat på minoriteter ska förebyggas och ingripas i på ett effektivt sätt. Även multibaserad diskriminering ska ingripas i och förebyggas.

Kvinnor utför deltidsarbete oftare än män och ofta mot sin vilja med liten lön i brist på heltidssysselsättning. För kvinnor är en orsak att utföra deltidsarbeten också vården av barn eller en annan anhörig. Att avskaffa segregeringen i arbetslivet och höja respekten för kvinnodominerade branscher är viktiga mål. Frekvensen av våld och närståendevåld som riktas mot kvinnor, barn och minoriteter är ett allvarligt finländskt människorättsproblem. Kvinnor och flickor som tillhör minoriteter, såsom funktionshindrade kvinnor och flickor, ligger i en särskilt stor risk att bli offer för närståendevåld. Hedersrelaterat våld måste förebyggas, både i Finland och internationellt. Tjänster med låg tröskel för offer av våld i nära relationer måste stärkas och utvecklas i hela landet.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- Kommunerna och välfärdsområdena ska anställa tillgänglighets-, handikapps-, åldrings- och organisationssamordnare för att se efter regionens tillgänglighet, kundernas intresse och samarbetet med organisationerna.
- Samhällets tillgänglighet måste förbättras. Tillgängligheten ska förutom att främjas i offentliga utrymmen också främjas i privata utrymmen med liknande egenskaper som offentliga utrymmen, såsom restauranger och motions- och kulturplatser.
- Offentliga aktörer måste börja använda en bedömning av likställdhetseffekter. En bedömning av likställdhetseffekter avser att man bedömer vilka effekter beslutet har på människans vardag och likställdhet.
- Offentliga aktörer måste förbättra tillgängligheten i sin kommunikation. Offentliga måste övergå till flerspråkig, flerkanalig och tillgänglig kommunikation. Offentliga aktörer ska i kommunikation och dokument använda tydligt icke-tekniskt språk och kommunicera om ärenden i klartext.
- En funktionshinderombudstjänst ska upprättas i Finland. Funktionshinderombudets huvuduppgift är att övervaka att Finland i praktiken förverkligar FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning i funktionshindrade personers vardag. Diskrimineringsombudsmannen hinner och kan inte behandla alla minorite-

ters ärenden.

- Ökningen av platserna inom skyddat boende måste fortsätta. Det ska finnas tillgång till skyddat boende överallt i Finland oberoende av boendeort, funktionshinder, ålder, kön, användning av rusmedel eller andra faktorer. Utöver det skyddade boendet ska Seri-stödcentrumen, Net skyddshemmen, de andra tjänsterna för personer som upplevt våld och de förebyggande tjänsterna utvecklas. För att förbättra identifieringen av våld och bemötandet av offer ska utbildningen för social- och hälsovårdspersonal, räddningstjänsterna, polisen och andra aktörer ökas. I utbildningarna måste man också beakta våld som är riktat mot minoriteter, hedersvåld och närståendevåld som sker i mångkulturella förhållanden.
- Skolorna ska arrangera utbildning inom säkerhetsfärdigheter och erbjuda tjänster med låg tröskel. Man ska lära sig identifiera umgängesvåld mellan unga som en del av ungdomsarbetet.
- Bristerna i translagens reform måste åtgärdas. Transregistret och ansökningsprocessen i anslutning till könskorrigering måste slopas. Juridisk könskorrigering ska möjliggöras för personer över 15 år med egen anmälan och för personer under 15 år med lov från en vårdnadshavare eller barnskyddet. Lagen och tjänstesystemet ska även igenkänna icke-binära personer.
- Ett slopande av den juridiska registreringen av kön ska utredas.
- Tillgång till stopphormoner som bromsar puberteten ska underlättas. En minderårigs transprocess ska grunda sig på uppmärksammande av barnets ålder och utvecklingsnivå i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.
- Barnens kroppsliga integritet och självbestämmanderätt måste tryggas. Medicinskt oberättigade behandlingar som siktar på att förändra kroppens könsbaserade karakteristika utan barnets samtycke ska förbjudas.
- Barnatillsynsmännen som efter barnets föräldrars skilsmässa bekräftar avtalet om boendearrangemang ska ha mer kunskap om växelboende och de ska främja sådant boende.
- Myndigheternas, rättsväsendets och andra aktörers förmåga och resurser att identifiera, förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och kvinnlig könsstympning måste förbättras.
- Rätten till en säker, gratis och fri abort ska tryggas. En totalreform av abortlagen ska beredas. Den reformerade lagens utgångspunkt är att förstärka den gravida personens självbestämmanderätt. Det ska gå avbryta en graviditet som pågått i under 12 veckor om man så önskar. Kravet på utlåtanden av två läkare måste avlägsnas. Utförande av ingreppet ska kräva kontakt med endast en läkare eller en för detta bemyndigad expert inom hälso- och sjukvården.
- Sexualkunskapen på alla åldersnivåer ska ökas och förbättras.
- Självbestämmanderätten för dem som föder barn ska förstärkas genom att förlossningsförberedelsen utökas, arbetstagare utbildas och anvisningar för verksamheten utvecklas.
- Man ska tillåta surrogatskap som är reglerat genom lag, icke-kommersiellt och likvärdigt tillgängligt oberoende av kön och som beskyddar intresset och välbefinnandet av barnet, personen som föder barnet och de tilltänkta föräldrarna.
- Par ska behandlas likställt oberoende av bakgrund, såsom sexuell inriktning eller könsidentitet. Partnern till en person som fött ett barn i ett äktenskap ska också automatiskt vara barnets förälder, precis som för närvarande i äktenskap med personer av olika kön.

- Den statliga sannings- och försoningsprocessen i anslutning till personer som är döva och använder teckenspråk ska slutföras. Med den ska folket göras medvetna om människorättsbrotten som är riktade mot döva och personer som använder teckenspråk i Finland. Personer som använder teckenspråk och döva ska inkluderas i sannings- och försoningsprocessen.
- Föräldraskapslagen ska reformeras så att man kan göra ett bindande avtal om det rättsliga föräldraskapet i familjer med tre eller fyra föräldrar, före man kommer igång med barnet. Föräldraskap ska registreras i folkbokföringen som föräldraskap, inte som moderskap eller faderskap.
- Adoptionslagen ska förnyas så att ingen behöver avstå från sitt föräldraskap i adoptioner som sker inom familjen.
- Åtgärder med syfte att ändra den sexuella inriktningen, könsidentiteten eller könsuttrycket, det vill säga integrering, och marknadsföring av dessa ska förbjudas i lag.
- Försoning av närståendevåld ska med lagstiftning begränsas till att stå utanför försoningsprocesserna.

4.2 INTERNATIONALISM OCH SOLIDARITET

Det krävs internationellt samarbete för att lösa de stora problemen i världen. Krig, klimatförändringen, storföretagens växande makt, förmögenhetens anhopning, havsförorening, pandemier och krig, den farligt växande spänningen mellan stormakterna och ofrivillig invandring kan endast lösas med samarbete mellan länder och människor. Vänsterns världsbild omfattar också tanken att mänskliga rättigheter hör till alla människor i världen. Vi vill inte uppföra gränser och misstänksamhet mellan människor, vi vill bli av med dem.

Den globala coronapandemin är fortfarande inte över. När man i Finland och de mer utvecklade europeiska länderna framgångsrikt har höjt graden av vaccination till en tämligen hög nivå och en återgång till ett normalt liv är allt närmare är situationen i världens fattigaste länder fortsättningsvis dålig. Västerförbundet stödjer ett slopande av patenten för coronavaccin. Finland ska visa solidaritet mot utvecklande länder genom att för länderna köpa coronavaccin, genom att stödja ländernas egen vaccinproduktion och genom att främja internationella skuldsaneringar- och lättnader.

Världen är på många sätt mindre än någonsin tidigare. Informationsförmedlingens och webbens utveckling har medfört att människor kan vara i kontakt med varandra och vet vad som händer i världen. Å andra sidan sprids även falska nyheter, terrorism och propaganda effektivt från land till land. Den globala ekonomin har lett till allt större ömsesidigt beroende mellan länder och människor. Vi kan resa och njuta av nyttigheter som har producerats i olika länder, men å andra sidan sprids också sjukdomar och ekonomisk instabilitet snabbt.

Fastän extrem fattigdom har minskat globalt och allt fler barn runt om i världen kan gå i skola har det internationella samfundet massiva utmaningar framför sig. Till följd av diverse konflikter och katastrofer finns det nu mer flyktingar i världen än någonsin efter andra världskriget, befolkningstillväxten utmanar den hållbara utvecklingen och klimatförändringen hotar att beröva särskilt världens fattiga livets förutsättningar.

Europeiska unionen är en central referensgrupp för Finland. Genom att påverka inom EU påverkar vi mot både Finland och hela det internationella samfundet. I stället för att ändlöst betona marknadsfriheten ska EU i sin verksamhet koncentrera sig på att lösa de stora överstatliga problemen av vår tid och främja människornas välbefinnande.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR

- En företagsansvarslag ska stiftas i vilken omsorgsprincipen utvidgas till hela leveranskedjan.
- I stället för den nyliberala marknadspolitiken ska sociala rättigheter, lösning av miljöproblem och människornas välbefinnande lyftas fram i EU-politiken. Sociala rättigheter ska regleras i EU på ett alltmer omfattande sätt. EU ska realisera ett socialt Europa även i dåd, inte endast i ord.
- EU:s asylsystem ska utvecklas med mänskliga rättigheter som grund. Rätten att söka asyl och tillgången till ett rättvist asylförfarande måste säkras i hela EU och antalet säkra rutter måste ökas. EU måste bära sitt globala ansvar och en rättvis och bindande mekanism för gemensam ansvarsfördelning måste skapas mellan medlemsländerna.
- Man ska ingripa starkt i EU-medlemslänternas negativa utveckling vad gäller rättsstaten och de mänskliga rättigheterna. Sistahandsmedlet ska vara att avbryta utbetalningarna till medlemslandet och avskeda medlemslandet från unionen.
- Arbetsvillkorens europeiska miniminivåer måste förstärkas och europeiska minimistandarder för socialskyddet måste fastställas.
- EU-finansieringen ska styras mot att förstärka investeringsfinansieringen av den sociala pelaren, miljöändamålen, rörlighetens främjande, utbildning och forsknings- och utvecklingsverksamheten. Detta främjar en hållbar strukturförändring.
- Samarbete mellan Turkiet och EU måste förutsätta att Turkiet förpliktar sig till demokrati, mänskliga rättigheter och en fredlig lösning av den kurdiska frågan. Oppositionens fängslade riksdagsledamöter, journalister och andra politiska fångar ska befrias brådsnart.
- Kurdistans arbetarparti PKK ska avlägsnas från EU:s lista över terroristorganisationer.
- Finland ska följa de internationella avtal som ratificerats, såsom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Dessutom ska Finland verka för att också andra stater följer avtalen.
- Finland ska skriva under FN: Månfördraget och stödja upprättandet av en internationell rymdförvaltning för att övervaka hållbar användning av rymden och dess naturresurser som gynnar hela mänskligheten.
- Klimatåtgärder får inte öka den globala söderns beroende av rika länder. I internationella organisationer ska Finland driva stödformad klimatfinansiering, särskilt för de mest fattiga länderna. Villkoren för klimatfinansiering i låneform ska vara rättvisa och flexibla.

4.3 FRED OCH SÄKERHET

Förutsättningen för all utveckling och mänsklighet är fred. Vänsterförbundet motar betar krig och militarism.

Vänsterförbundet kräver att Finland gör allt det kan för att stödja Ukraina och andra länders suveränitet och immunitet inför samvetslös aggression. Finland och EU måste göra allt de kan för att hitta en fredlig diplomatisk lösning som respekterar Ukrainas självbestämmanderätt. Anfallskrig ska alltid besvaras med tillräckligt starka sanktioner som är riktade mot den politiska och ekonomiska eliten i de repressiva stater som söndersmular den internationella rätten. Finland ska stödja hållbar fred i Ukraina och den övriga världen, både som en del av FN och EU och genom egna åtgärder.

Ryssland har visat att det har viljan och förmågan att använda anfallskrig som fortsättning på sin utrikespolitik när det strävar efter landets mål. Detta har också förändrat Finlands säkerhetsmiljö och utrikes- och säkerhetspolitikens verksamhetsförutsättningar. Ur en säkerhetssynvinkel finns inga riskfria alternativ.

Vänsterförbundet anser att Finlands säkerhet kräver ett slag av internationellt samarbete som minskar det mot Finland riktade hotet av militära angrepp och militärt tryck. Vänsterförbundet arbetar för att specificera EU-ländernas solidaritetsklausul, alltså artikel 42.7, så att det ömsesidiga biståndet mellan länder i en krissituation fastställs mer noggrant. Finland har gjort beslutet att ansöka om medlemskap i Nato för att höja tröskeln att attackera Finland. Medlemskap i Nato är en stor förändring i Finlands utrikespolitiska linje och den ökar också de politiska och militära spänningarna. Vänsterförbundet anser att Finland ska betona att medlemskapet i Nato bara kommer att vara defensivt och att inga kärnvapen, permanenta Nato-militärbaser eller permanenta Nato-trupper kommer att tas in i landet. Vänsterförbundet motsätter sig användningen av Nato som ett verktyg för stormaktspolitik och att medlemsnationerna kopplas till ett försvarande av kärnvapennedrustningen. Vän-

sterförbundet anser att det är viktigt att Nato i fortsättningen enbart fokuserar på att försvara sina medlemsnationers territoriella integritet. Ett enskilt beslut om Finlands deltagande i militära operationer utomlands ska alltid fattas i riksdagen. Också efter ansökan om medlemskap i Nato och ett troligt medlemskap i Nato är det oerhört viktigt att se efter att Finland bibehåller sitt utrymme för sin självständiga utrikespolitik om gemensam internationell säkerhet och mänskliga rättigheter.

Spridningen av massförorelsevapen är ett allvarligt hot mot hela mänsklighetens framtid. Finland ska i det internationella samarbetet arbeta för ett aktivt främjande av kärnvapennedrustningen och ett stärkande av vapenkontrollavtalen. Importen och exporten av försvarsmateriel måste regleras noggrannare än tidigare. Finland tillåter inte vapenexport till ett krigförande Turkiet.

Oberoende av det internationella samarbetets tillstånd är det viktigt för Finland att själva ta hand om sitt eget starka försvar. Det omfattande allmänna godkännandet av och internationella konsensusen för att det finländska samhället och vår samhällsordning är värda att försvara är en nödvändig förutsättning för att upprätthålla viljan att försvara landet. Ett trovärdigt nationellt försvar är Finlands försvarslösningens grundlinje och det ska man hålla fast vid. Finland ska fördjupa försvarssamarbetet med särskilt Sverige, de nordiska länderna och EU:s medlemsländer, med vilka vi har de djupaste gemensamma intressen i alla situationer.

Vänsterförbundet anser att det är oundgängligt att stärka Förenta nationernas system och dess grundläggande principer. FN:s stadga, FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och internationella människorättsavtal uttrycker den politiska viljan att bygga ett världssamhälle på en grund av fred, jämlikhet mellan människor och demokrati. För att FN effektivt ska kunna främja fred och mänskliga rättigheter på det sätt som FN:s stadga förutsätter måste man göra mera för att främja organisationens demokrati. Kvinnor är underrepresenterade i till exempel fredsförhandlingar och i den säkerhetspolitiska debatten i allmän-

het. Att höra alla köns röster som en del av dessa debatter är viktigt eftersom en investering i könsens jämlikhet och en bred uppfattning om säkerhet är effektiva metoder för att bygga och upprätthålla fred. Begränsningen av vetorättigheten hos de permanenta medlemmarna i FN:s säkerhetsråd måste övervägas eftersom den gör beslutsfattandet svårare.

Norden är en central referensgrupp för Finland. Nordens mångfaldiga samarbete medför säkerhet till Finland. I Norden har man redan länge förstått att fred främjas med ett jämlikt samhälle och med aktivt och initiativtagande internationellt samarbete. Det nordiska samarbetet måste ökas vad gäller samhällelig säkerhet och nationellt försvar. Vänsterförbundet anser att det är nödvändigt att bygga nordiskt samarbete vad gäller kärnvapennedrustningen och att tillsammans befrämja Norden som ett kärnvapenfritt område.

På grund av användningen av vapen ska-

dar krig och andra konflikter människorna i konfliktområdena omedelbart. På grund ska degörelsen påverkar de också miljön, hälsovården, livsmedelsproduktionen och den övriga ekonomin. Krig påverkar också länder som inte för krig genom förändringar i handel och ekonomi och ökningen av invandring, militär förberedelse och osäkerhet.

Stormakternas och deras allierades krafttag och kränkningar av den internationella rätten kan inte godkännas någonstans. Varje kränkning av den internationella rätten och varje därtill anknuten fientlighet, må de hända nära oss eller långt borta, orsakar utöver lidande på krisområdena också en försvagning av det internationella multilaterala avtalsbaserade samarbetet. Som värst ökar de hotet av kärnvapenkrig ännu mer. Finland ska stödja krafttagens avslutande och efterlevnaden av den internationella rätten i hela världen.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR:

- Finland ska bedriva en aktiv och initiativtagande utrikespolitik som grundar sig på ett brett internationellt samarbete och betonar den internationella rätten, mänskliga rättigheter och fredsarbetet. Finland ska också stärka det internationella multilaterala samarbetets strukturer. Den hållbara utvecklingens principer ska styra både den globala politiken och all utrikes-, säkerhets- och handelspolitik.
- Värnplikten måste förändras så att den behandlar alla kön jämlikt. I stället för kön ska man väljas för tjänstgöring på grund av motivation och kunnande. Reformen skulle inte öka på antalet personer som kan utbildas men skulle förbättra vår reservarméns prestanda och öka medborgarnas valfrihet. Samtidigt måste civiltjänstgöringen förkortas och bestraffningen av vapenvägrare slopas.
- Staterna Palestina och Västsahara ska erkännas och kurdernas självbestämmanderätt stödjas.
- Finland ska inte föra försvarsmateriel till länder som är skyldiga till att kränka den humanitära rätten eller systematiska kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Tillsynen som berör vapenexport ska utvidgas till vapenimport – och en mänsklig rättslig bedömning och beaktande av den humanitära rättens mål ska vara en del av all vapenhandel. Finland ska också aktivt övervaka vapenexporten och omedelbart förbjuda vapenexport till länder som kränker de mänskliga rättigheterna, såsom Turkiet.
- Man måste kämpa för en aktiv nedrustning och ansluta Finland till konventionerna om klustervapen och kärnvapen.
- Fredsrörelsen och kvinnans del i fredsförhandlingar, den säkerhetspolitiska debatten

och som en del av fredsbevarandet måste stärkas.

- Finland måste allt aktivare arbeta för att stärka FN:s demokrati så att FN effektivt ska kunna främja fred och mänskliga rättigheter på det sätt som FN:s stadga förutsätter.
- Finlands säkerhet kräver ett slag av internationellt samarbete som minskar det mot Finland riktade hotet av militära angrepp och militärt tryck.
- EU-ländernas så kallade solidaritetsklausul, alltså artikel 42.7, ska specificeras så att det ömsesidiga biståndet mellan länder i en krissituation fastställs mer noggrant.
- Finlands mål ska vara att Nato i fortsättningen enbart fokuserar på att försvara sina medlemsnationers territoriella integritet.
- I Nato ska Finland utföra nära samarbete med särskilt de nordiska länderna för att lyfta fram människorättsproblem i de olika medlemsnationerna och för att försvara mänskliga rättigheter, främja kärnvapennedrustningen och bibehålla Norden som ett kärnvapenfritt område.
- Finland ska fortsätta den utrikes- och säkerhetspolitik som är baserad på en omfattande säkerhetsuppfattning och mänskliga rättigheter och verka som en aktiv fredsmäklare och främjare av nedrustning i världen. Nato bestämmer inte sina medlemsnationers utrikespolitik. Finland ska inte godkänna något slag av press eller handel gällande medlemskap från Nato eller andra aktörer.
- Finland ska omedelbart vidta förberedelser för att skriva under och ratificera FN:s konvention om kärnvapenförbud.
- Den gällande kärnenergilagen förbjuder import av kärnladdningar och denna viktiga princip måste man hålla fast vid. Inga kärnvapen, permanenta utländska trupper eller baser ska under fredstid placeras i Finland.

4.4 INVANDRING, VÄRLDSHANDEL OCH UTVECKLINGSSAMARBETE

Fastän extrem fattigdom har minskat globalt och allt fler barn runt om i världen kan gå i skola har det internationella samfundet massiva utmaningar framför sig. Till följd av diverse konflikter och katastrofer finns det nu mer flyktingar i världen än någonsin efter andra världskriget, befolkningstillväxten utmanar den hållbara utvecklingen och klimatförändringen hotar att beröva särskilt världens fattiga livets förutsättningar. Det utvecklingssamarbete som Finland erbjuder ska sträva till att minska den globala söderns beroende av den norra.

Den internationella handeln verkar för tillfället på industriländernas villkor och behandlar inte utvecklingsländerna rättvist. I

det nuvarande systemet har utvecklingsländerna inte förmågan att stiga från fattigdom. De internationella ekonomiska institutionernas, såsom IMF, WTO och Världsbanken, ekonomiska politik och praxis ska reformeras så att de är demokratiska och stödjer utvecklingsländernas ekonomier. Utvecklingsländerna ska ha möjlighet att skydda sina unga industribranscher, stärka den offentliga sektorn och tjänsterna och lättnader i efterlevnad av immateriella rättigheter. Dessutom ska utvecklingsländernas skuldlättnader tas upp på den internationella gemenskapens agenda på nytt och skatteparadisen ska bekämpas. Finland ska främja dessa mål i internationella forum.

De mänskliga rättigheterna berör oss alla, också flyktingar och asylsökande. Människornas nöd och de grundläggande orsakerna

bakom flyktingskap kan inte lösas genom att stänga gränserna. Finland måste arbeta långsiktigt för att lösa grundorsakerna bakom flyktingskap i bilaterala relationer, i Europeiska unionen och i Förenta Nationerna med utvecklingspolitiska, människorättspolitiska och fredspolitiska medel.

Den i Finland med misslyckad och omänskliga asylpolitik skapade papperslöshet och drivande av människor till en sårbar position utanför samhällets säkerhetsnät ligger inte i någons intresse. I Europeiska unionen ska Finland främja asylförfarandets och det internationella skyddets höga nivå och utökandet av trygga rutter och medlemslänternas samarbete. Finlands asylpolitik ska förverkliga människorättsprinciper, internationella avtal och rättsstatens normer.

Var och en som har flyttat till Finland är en fullvärdig medlem av samhället i alla delområ-

den av livet. Finland behöver invandring och invandrare som en del av arbetslivet. Arbets-tillståndprocesserna måste underlättas och integrationen av arbetsrelaterade invandrare måste förbättras. Personer som flyttat till Finland från annat håll är överrepresenterade i arbetsförhållanden som är tidsbundna och på deltid och övervakningen har pekat ut avsevärda brister i bland annat utbetalningen av löner. Arbetarskyddsmyndigheten måste öka tillsynen av arbetsvillkor och ta ansvar för att alla som flyttat till Finland blir medvetna om sina rättigheter i arbetslivet. Utländsk arbetskraft bör dock inte användas på ett omfattande sätt i branscher där tillräcklig finländsk arbetskraft är tillgänglig och där arbetslöshet förekommer. Den utländska arbetskraftens prövning av tillgång på arbetskraft ska hållas i kraft.

VÄNSTERFÖRBUNDETS MÅLSÄTTNINGAR:

- Uppehållstillståndsförfarandet ska göras snabbare och smidigare genom att trygga tillräckliga resurser för Migrationsverket och genom att granska lagstiftningen. Tillsynen av Migrationsverkets verksamhet ska vara effektivare och verksamhetens transparens ska ökas.
- Integrations- och språkutbildningen för arbets- och studierelaterade invandrare ska utökas. Även integrationen av personer som kommit till Finland på grund av ett partnerskap ska tas i större beaktande.
- Språkexamenskravet för invandrare som får fasta förvärvsinkomster och ansöker om finländskt medborgarskap ska sänkas till nivån A2.2. De aktuella kriterierna för den allmänna språkexamen möjliggör inte en anknytning till arbetslivet om språkfärdigheterna inte är tillräckligt bra enligt testerna. Utöver att behärska det akademiska språket ska villkoren för att beviljas medborgarskap uppmuntra till att utföra arbete.
- Den årliga flyktingkvoten måste höjas avsevärt. Man ska arbeta i EU för en betydande ökning av mottagandet av kvotflyktingar.
- Asylförfarandets rättvisa och okränkbarheten av förbudet mot tillbakasändning ska säkerställas. Myndigheternas landspecifika riktlinjer ska överensstämja med FN:s flyktingkommissariats riktlinjer.
- Familjeåterföring ska underlättas och förverkligandet av barnets intressen främjas.
- Tagande i förvar måste förbjudas. Det ska finnas flera alternativ till att ta i förvar, såsom anmälningsplikt, elektronisk övervakning och övervakat boende.

De senare två är emellertid inte registrerade i den nuvarande lagstiftningen så myndigheter förlitar sig ofta direkt på tagande i förvar.

- Utförande av arbete för asylsökande och personer som anlänt i landet som asylsökande ska underlättas. Tillbakasändning av arbetstagare som fått ett negativt asylbeslut får inte genomföras mitt under arbetstillståndsprocessen. Ett främlingpass ska möjliggöra att arbetstillstånd beviljas trots att resehandlingar fattas.
- Papperslösheten ska ingripas i genom att korrigera problemen med uppehållstillståndsförfarandet och möjligheten till att legalisera uppehållet ska erbjudas för personer som befunnit sig i landet en längre tid.
- Finansieringen av utvecklingssamarbetet ska ökas till en andel av 0,7 procent av bruttonationalprodukten. Finansieringsandelen för medborgarorganisationernas utvecklingssamarbete ska ökas. En lag om utvecklingssamarbetet ska stiftas för att säkerställa en följdriktig utvecklingspolitik.
- I utvecklingssamarbetet och -hjälpen ska man särskilt beakta människogrupper som är särskilt utsatta, såsom funktionshindrade, långtidssjuka och åldringar.
- Den internationella handelspolitiken ska göras mer rättvis och talkraften hos tillväxtländer ska ökas. Finland måste i de internationella arenorna arbeta för att IMF, WTO och Världsbanken demokratiseras. Det internationella investeringsskyddet får inte komma före klimatåtgärder eller mänskliga rättigheter. Tillväxtländernas skulder till dessa organisationer och till förmögna land ska efterskänkas.
- I EU, FN och andra internationella forum ska man arbeta för att utrota skattesmitningen och för skatteuppgifternas transparens.

**vasemmisto
vänster**